

เคมีเทอร์โมไดนามิกส์

Chemical Thermodynamics

โดย

อ.ดร. สายรุ้ง เมืองพิล

ติดต่อ: อาคาร 60 ปี แม่โจ้ ห้อง วิทย 2301

เอกสารอ้างอิง

เคมี 1 ทบวงมหาวิทยาลัย 2536

Physical Chemistry

Basic Physical Chemistry

- Atkins

- Alberty

- Laidler & Meiser

Chemical Thermodynamics

- Walls

Thermodynamics

1. บทนำ
2. กฎข้อที่หนึ่งของเทอร์โมไดนามิกส์
3. กฎข้อที่สองของเทอร์โมไดนามิกส์
4. กฎข้อที่สามของเทอร์โมไดนามิกส์

1 บทนำ

แนวคิดพื้นฐานของเทอร์โมไดนามิกส์

(The Basic Concepts of Thermodynamics)

- ศึกษาสมบัติมหภาค (macroscopic) ของระบบ
ในสมดุล
- สมบัติมหภาค: ความดัน ปริมาตร อุณหภูมิ
เป็นตัวกำหนดสถานะของระบบ

ข้อมูลทางเทอร์โมไดนามิกส์:

- บอกได้ว่าปฏิกิริยาเคมีเกิดขึ้นได้หรือไม่ และเกิดในสภาวะแบบใด
- ใช้ทำนายทิศทางการเกิดปฏิกิริยาเคมี

หลักสำคัญ 2 ข้อ

1. กฎทรงพลังงาน: พลังงานไม่สูญหาย ไม่เกิดขึ้นเอง แต่เปลี่ยนแปลงได้
2. ระบบพยายามเข้าสู่สภาวะสมดุลเสมอ

ระบบและสิ่งแวดล้อม

ระบบ

สิ่งต่างๆ ที่อยู่ใน
ขอบเขตที่เราศึกษา

สิ่ง

ล้อม

แวดล้อม

ระบบ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท

1. ระบบเปิด (Opened system)

ระบบที่มีการแลกเปลี่ยนมวลสารและพลังงานกับสิ่งแวดล้อม

2. ระบบปิด (Closed system)

ระบบที่มีการแลกเปลี่ยนพลังงานกับสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีการแลกเปลี่ยนมวลสาร

3. ระบบโดดเดี่ยว (Isolated system)

ระบบที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนทั้งมวลสารและพลังงานกับสิ่งแวดล้อม

สภาวะและฟังก์ชันสภาวะ

เช่น สารละลาย ปริมาตร 1 ลิตร มีอุณหภูมิ 298 K ที่
ความดันบรรยากาศ

สมบัติมหภาคของสาร ได้แก่

อุณหภูมิ

ความดัน

ปริมาตร

เรียกว่า 'สภาวะของระบบ'

ในทางเทอร์โมไดนามิกส์:

สภาวะ = สภาวะสมดุล

สมบัติมหภาคไม่เปลี่ยนแปลงตามเวลา

ฟังก์ชันสภาวะ (state function) หรือ ตัวแปรสภาวะ (state variable) คือ ปริมาณที่ใช้บอกสภาวะหรือ สมบัติของระบบ

1. กำหนดฟังก์ชันสถานะอย่างน้อย 2 ฟังก์ชัน
ฟังก์ชันอื่นๆ ของระบบจะถูกกำหนดค่าอัตโนมัติ
ตัวอย่าง: Ideal gas

$$PV = nRT$$

ทราบ - ความดัน (P)

- ปริมาตร (V) ต่อโมล

หาอุณหภูมิ (T) ได้

2. การเปลี่ยนแปลงของฟังก์ชันสถานะขึ้นอยู่กับสถานะเริ่มต้นกับสถานะสุดท้ายของระบบเท่านั้น ไม่ขึ้นอยู่กับวิธีการเปลี่ยนแปลง

ตัวอย่าง: การเปลี่ยนแปลงสถานะของ Ideal gas

สถานะที่ 1 $P_1 = 1 \text{ atm}$, $V_1 = 1 \text{ L}$, $T_1 = 273 \text{ K}$

สถานะที่ 2 $P_2 = 10 \text{ atm}$, $V_2 = 4.48 \text{ L}$, $T_2 = 546 \text{ K}$

$$\Delta P = 10 - 1 = 9 \text{ atm}$$

$$\Delta V = 4.48 - 1 = 3.48 \text{ L}$$

$$\Delta T = 546 - 273 = 273 \text{ K}$$

ตัวแปรสถานะแบ่งเป็น 2 ประเภท

1. Extensive Variable: ตัวแปรหรือสมบัติที่**ขึ้นอยู่กับขนาดของระบบ** เช่น มวล (m) ปริมาตร (V) ความร้อน (q) พลังงานภายใน (U) เอนโทรปี (S) เอนทาลปี (H) เป็นต้น

2. Intensive Variable: ตัวแปรหรือสมบัติที่**ไม่ขึ้นอยู่กับขนาดของระบบ** ได้แก่ ความดัน ความหนาแน่น อุณหภูมิ ความเข้มข้น ดัชนีหักเห จุดเดือด จุดหลอมเหลว เป็นต้น

1) State function (ฟังก์ชันสถานะ)

- ไม่ขึ้นกับทิศทาง
- exact differential (dx) เช่น dE_p
- มีค่าที่แน่นอนเพียง 1 ค่า

2) Path function (ฟังก์ชันวิถี)

- ขึ้นกับทิศทาง
- inexact differential (Dy) เช่น Dw

การเปลี่ยนแปลง:

มวล (m)

ปริมาตร (V)

ความดัน (P)

อุณหภูมิ (T)

พลังงาน

และชนิดของสารในระบบ

สมบัติเพียงข้อใดข้อหนึ่ง
เปลี่ยนแปลง

ถือว่าระบบ
เกิดการเปลี่ยนแปลง

งาน ความร้อน และพลังงานภายใน

งาน (work)

Physics:

งาน = แรง $\times$ ระยะทางที่วัตถุเคลื่อนที่ไปตามแนวแรง

$$w = f \times l$$

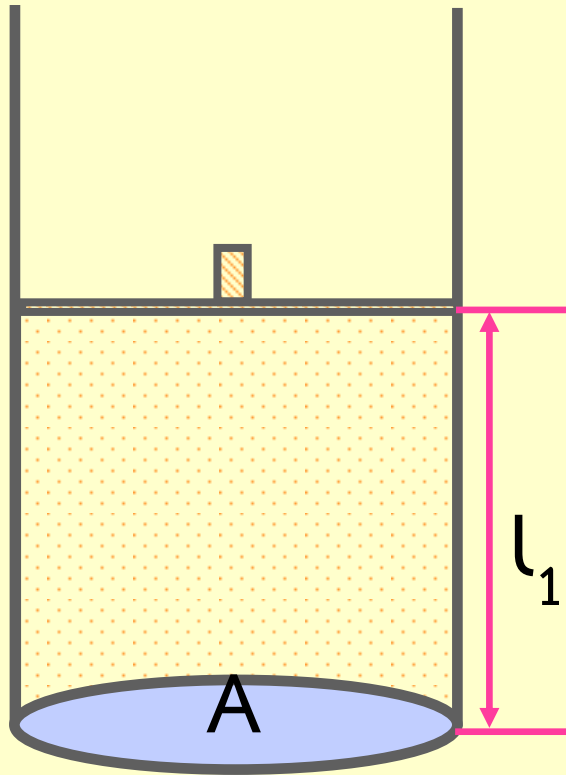
Thermodynamics:

งาน = การเปลี่ยนแปลงปริมาตรของระบบเนื่องจาก

ความดันภายนอก

งาน = การเปลี่ยนแปลงปริมาตรของระบบเนื่องจากความดัน

ภายนอก

ระบบ = แก๊สในกระบอกสูบ

งานที่ระบบกระทำต่อสิ่งแวดล้อม (ระบบ
มีปริมาตรเพิ่มขึ้น, ขยายตัว)

- มีค่าเป็นลบ (negative value)

งานที่สิ่งแวดล้อมกระทำต่อระบบ (ระบบ
เล็กลง, หดตัว)

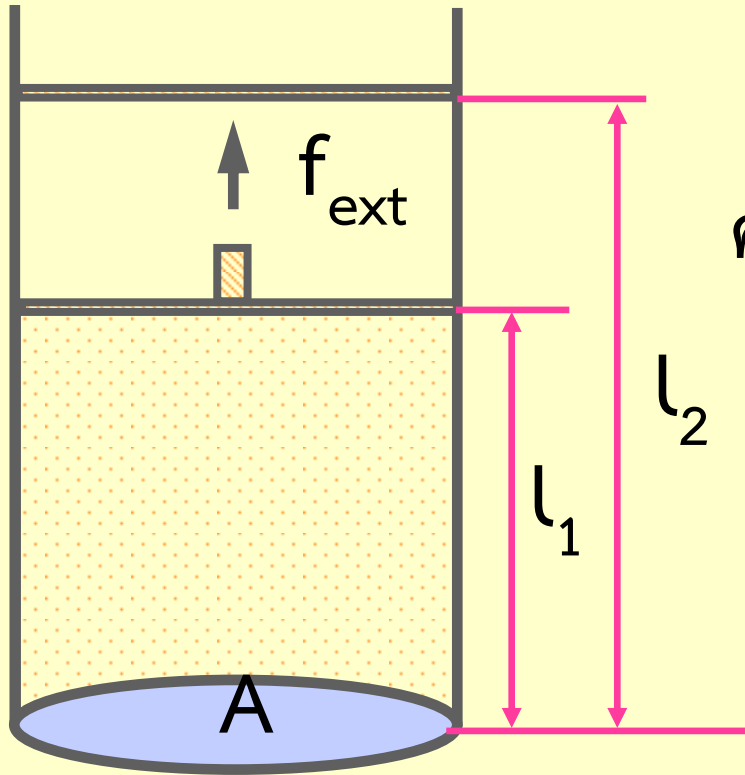
- มีค่าเป็นบวก (positive value)

∴ สมการคำนวณงานคือ

$$w = - f(\Delta V)$$

แก๊สขยายตัวต้านกับแรงดันจากภายนอก ขนาด $= f_{\text{ext}}$

ความยาวของกระบอกสูบเปลี่ยนจาก
 l_1 ไปเป็น l_2

โดยที่ $l_2 > l_1$

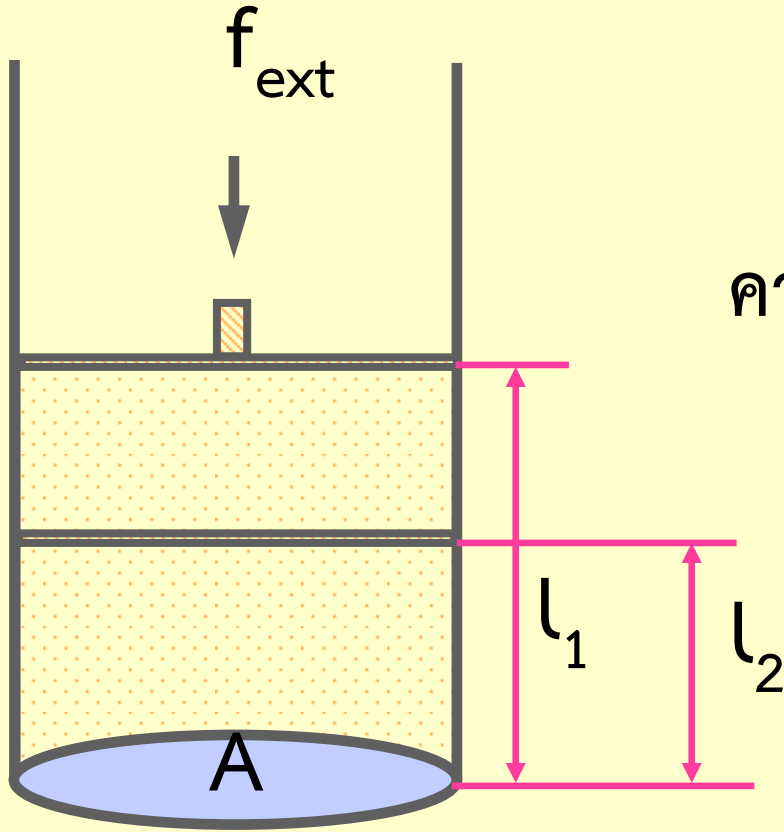
∴ งานที่เกิดขึ้นคือ

$$w = - f_{\text{ext}} (l_2 - l_1)$$

$(l_2 - l_1)$ เป็น 'บวก'

w ที่ได้มีค่าเป็น 'ลบ' เรียกว่า 'งานการขยายตัว'

ออกแรงกดกระบอกสูบ ขนาด $= f_{\text{ext}}$

ความยาวของกระบอกสูบเปลี่ยนจาก
 l_1 ไปเป็น l_2

โดยที่ $l_2 < l_1$

∴ งานที่เกิดขึ้นคือ

$$w = - f_{\text{ext}} (l_2 - l_1)$$

$(l_2 - l_1)$ เป็น 'ลบ'

w ที่ได้มีค่าเป็น 'บวก' เรียกว่า 'งานการอัดตัว'

พื้นที่หน้าตัดกระบอกสูบ = A

จากสมการคำนวณงาน:

$$w = -f_{\text{ext}} (l_2 - l_1)$$

อาจเขียนได้เป็น

$$w = \frac{-f_{\text{ext}} (Al_2 - Al_1)}{A}$$

ซึ่ง $f_{\text{ext}} / A = P_{\text{ext}}$

และ $Al = V$

ดังนั้นจะได้

$$w = -P_{\text{ext}} (V_2 - V_1)$$

$$\text{หรือ } w = -P_{\text{ext}} \Delta V$$

หน่วยของงาน:

J หรือ N m หรือ $\text{kg m}^2 \text{s}^{-2}$

หรือ $\text{dm}^3 \text{atm}$ หรือ L atm

ถ้า P_{ext} ไม่คงที่ขณะที่ปริมาตรของระบบกำลัง
เปลี่ยนแปลง

คำนวณงานได้จาก:

$$w = - \int_{V_1}^{V_2} P_{\text{ext}} dV$$

Exp.1 จงคำนวณงานที่เกี่ยวข้องเมื่อน้ำแข็ง 1 g ละลายหมดที่ อุณหภูมิ 0°C และความดัน 1 atm

กำหนด: ความหนาแน่นของน้ำแข็งที่ $0^{\circ}\text{C} = 0.91 \text{ g/cm}^3$

ความหนาแน่นของน้ำที่ $0^{\circ}\text{C} = 1.0 \text{ g/cm}^3$

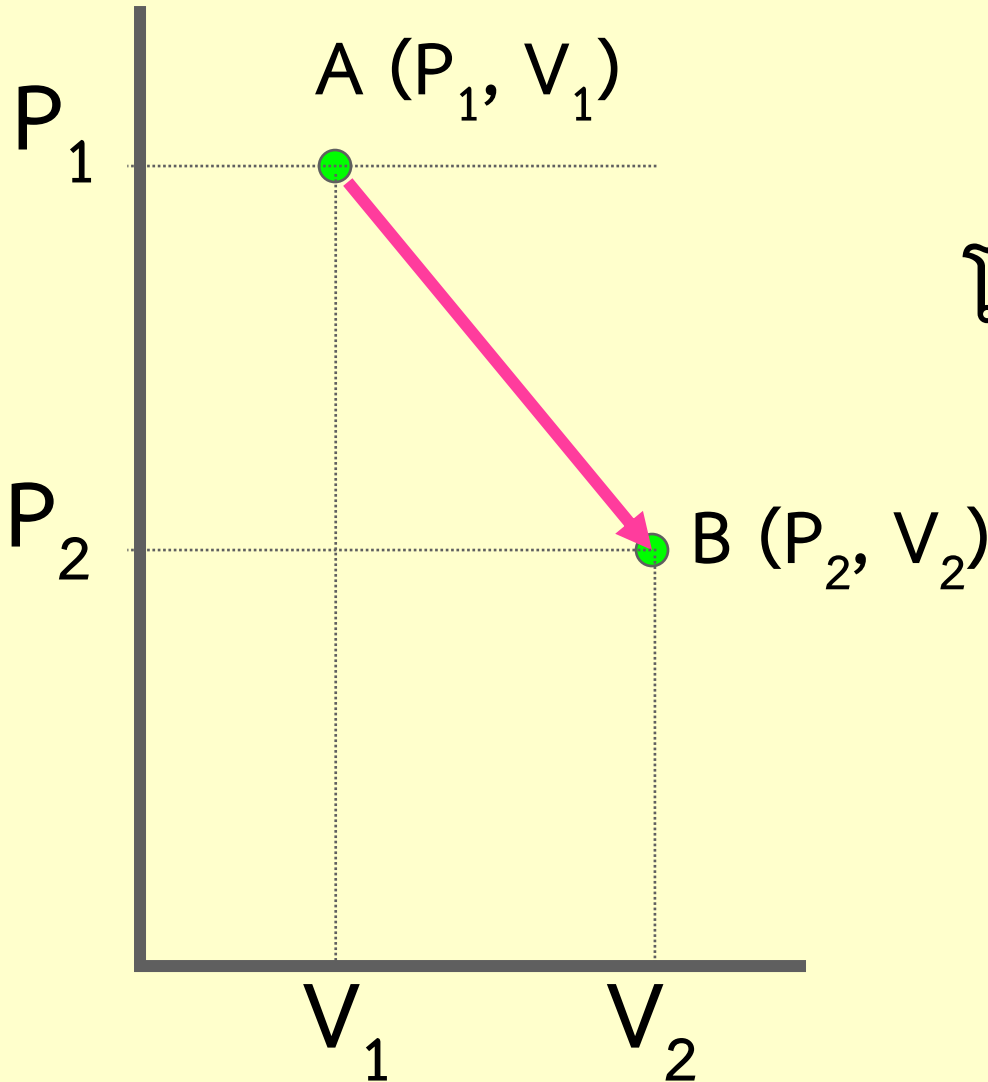
การบ้าน

จงคำนวณหาค่างาน (work) ที่ได้ เมื่อทำให้น้ำ 1 โมล กลายเป็นไอน้ำ ที่อุณหภูมิ 373 K ความดัน 101.3 kN/m² กำหนดให้ ความหนาแน่นของ H₂O = 9.583 x 10² kg/m³ และสมมติว่า ไอน้ำ มีพฤติกรรมเป็นแบบ ideal gas
(Ans. 3.10 kJ)

งานเป็นฟังก์ชันสถานะ
(State Function) หรือไม่?

สมมติ: แก๊สในกระบอกสูบเปลี่ยนสถานะด้วยการ

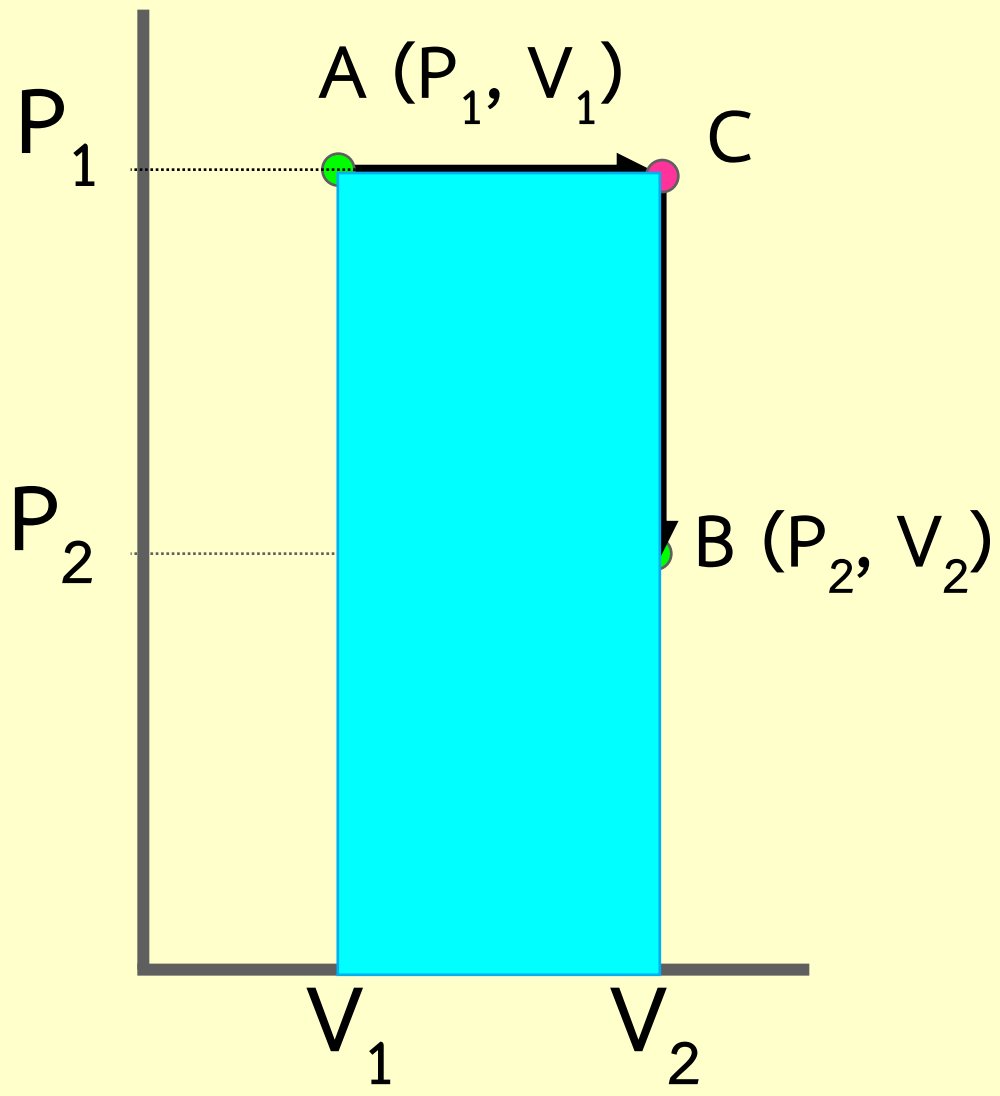
ขยายตัวจาก : $A (P_1, V_1) \longrightarrow B (P_2, V_2)$

โดย - อุณหภูมิคงที่
- ระบบอยู่ในสมดุล
กับความดันภายนอก
นอกตลอดเวลา

แบบที่ 1 เกิด 2 ขั้นตอน: $A \longrightarrow C$ และ $C \longrightarrow B$

จาก $A \longrightarrow C$

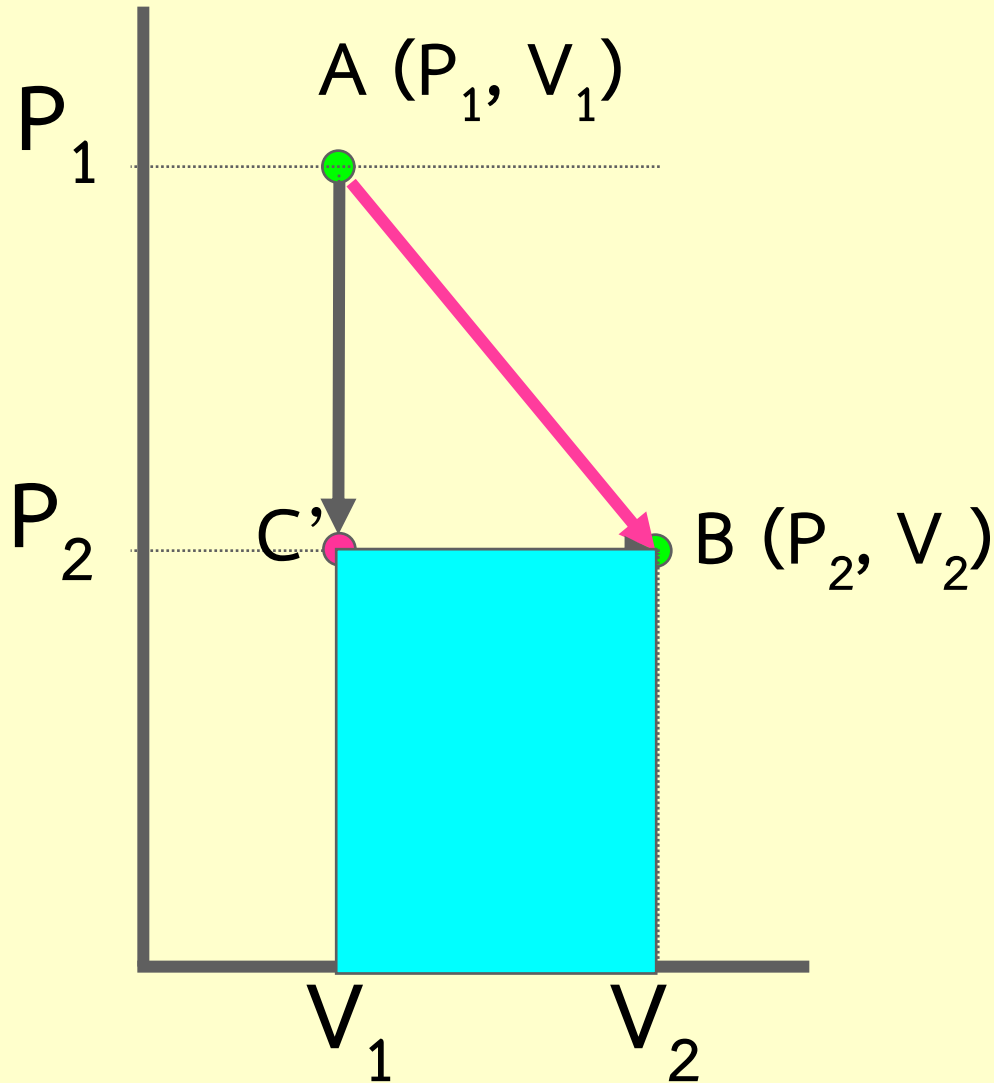
$$W_1 = -P_1(V_2 - V_1)$$
$$= -P_1\Delta V$$

จาก $C \longrightarrow B$

$$W_2 = 0 \text{ (V คงที่)}$$
$$= -P_1\Delta V$$

$$W = W_1 + W_2$$
$$= -P_1\Delta V$$

แบบที่ 2 เกิด 2 ขั้นตอน: $A \longrightarrow C'$ และ $C' \longrightarrow B$

จาก $A \longrightarrow C'$

$$W'_1 = 0 \text{ (V คงที่)}$$

จาก $C' \longrightarrow B$

$$\begin{aligned} W'_2 &= -P_2(V_2 - V_1) \\ &= -P_2\Delta V \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} W' &= W'_1 + W'_2 \\ &= -P_2\Delta V \end{aligned}$$

จะเห็นว่า:

W (แบบที่ 1) $\neq$ W' (แบบที่ 2)

ทั้งที่มีจุดเริ่มต้นและจุดสุดท้ายเดียวกัน

$\therefore$ ‘งาน (w) ไม่ใช่ฟังก์ชันสภาวะ’

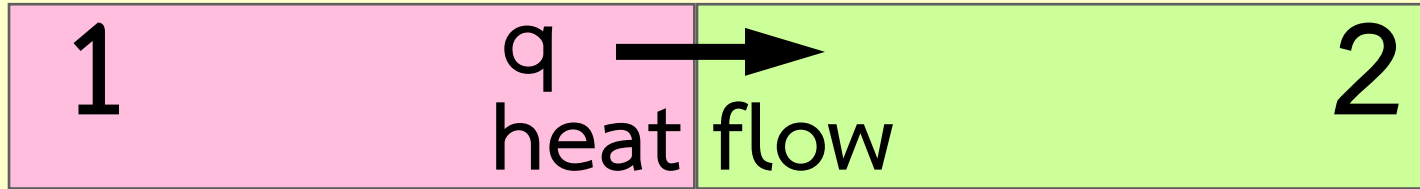
ความร้อน (Heat, q)

ความร้อน คือ พลังงานที่ถ่ายเทระหว่างระบบหรือระหว่างระบบกับสิ่งแวดล้อมที่มีอุณหภูมิต่างกัน

หน่วย : J, kJ, cal หรือ kcal

ความร้อน ‘ไม่ใช่’ ฟังก์ชันสถานะ

$$T_1 > T_2$$

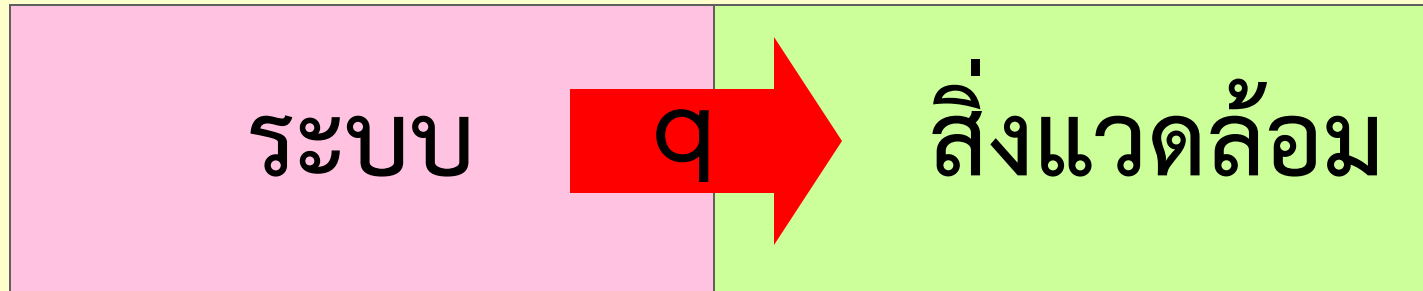
ที่สมดุล :

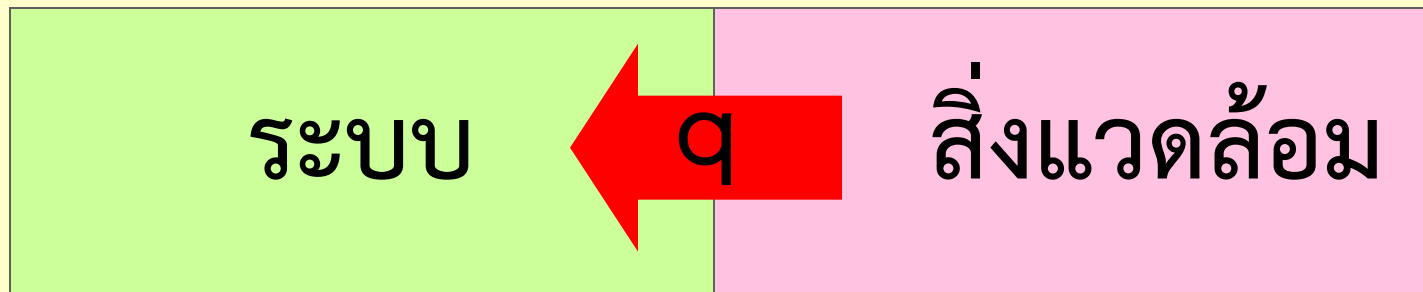
$$T_f$$

โดยที่ $T_1 > T_f > T_2$

ถ้า $T_{\text{ระบบ}} > T_{\text{สิ่งแวดล้อม}}$

ถ้า $T_{\text{ระบบ}} < T_{\text{สิ่งแวดล้อม}}$

พลังงานภายใน (Internal energy, U)

พลังงานภายใน คือ ผลรวมของพลังงานจลน์จาก

- การเคลื่อนที่ (translation), การหมุน (rotation) การสั่น (vibration) ของโมเลกุล
- การเคลื่อนที่ของอิเล็กตรอน โปรตอน

นิวตรอน

รวมถึงพลังงานศักย์เนื่องจากแรงกระทำระหว่าง

โมเลกุลและอนุภาคต่างๆ ในโมเลกุล

สำหรับ Monoatomic Ideal Gas ซึ่งหนึ่งโมเลกุลประกอบด้วย 1 อะตอม

เช่น He, Ne, Ar, Kr เป็นต้น

พลังงานภายในเนื่องจากการเคลื่อนที่ของโมเลกุล

$$U = \frac{3}{2} PV = \frac{3}{2} RT \quad \text{เมื่อ } n = 1$$

$$PV = nRT$$

$$U \text{ เป็นฟังก์ชันสถานะ : } \Delta U = U_2 - U_1$$

2. กฎข้อที่หนึ่งของเทอร์โมไดนามิกส์ (The First Law of Thermodynamics)

ปี คศ. 1850 : Rudolph Clausius

‘The total energy of a system and its surroundings must remain constant, although it may be changed from one form to another’

‘ในกระบวนการใดๆ พลังงานอาจเปลี่ยนรูปได้แต่
จะไม่สูญหายไป หรือเกิดขึ้นใหม่’

ในระบบปิด (Closed system)

การเปลี่ยนแปลงพลังงานภายใน (U) จะขึ้นอยู่กับ
ความร้อน (q) ที่ถ่ายเทระหว่างระบบกับสิ่งแวดล้อม
ล้อมและงาน (w) ที่เกิดขึ้นเท่านั้น

ในระบบปิด (Closed system)

$$\Delta U = q + w$$

$$\Delta U = q - \int_{V_1}^{V_2} P_{\text{ext}} dV$$

ถ้าระบบเปลี่ยนแปลง
โดย V คงที่ ตลอดเวลา
แสดงว่า $dV = 0$
ดังนั้น $w = 0$

$$\Delta U = q_v$$

‘กระบวนการไอโซคอริก (Isochoric process)’

$$\Delta U = q_v$$

ปริมาณความร้อนที่ถ่ายเทในกระบวนการที่
ปริมาตร (V) ของระบบไม่เปลี่ยนแปลง

การทดลอง: หา ΔU โดยทำให้ปฏิกิริยาเกิดใน
ภาชนะปิดที่มี V คงที่ (bomb calorimeter)
แล้วหา q_v จากอุณหภูมิ (T) ที่เปลี่ยนแปลง

ในระบบปิด (Closed system)

$$\Delta U = q + w$$

ถ้าปริมาตรของระบบเปลี่ยนแปลง แต่ไม่เกิดการ
ถ่ายเทความร้อน แสดงว่า $q = 0$ ดังนั้น

$$\Delta U = w$$

‘กระบวนการอะไดอาบติก (Adiabatic process)’

Isolated system

$$\Delta U = w$$

ถ้าสิ่งแวดล้อมเป็นฝ่ายทำงานต่อระบบ งาน (w) ทั้งหมดจะเปลี่ยนเป็นพลังงานภายใน (U)

การทดลอง: ออกแรงอัดแก๊สในภาชนะที่มีฉนวนหุ้ม แก๊สจะมีอุณหภูมิสูงขึ้น และพลังงานภายในเพิ่มขึ้น

ในระบบปิด (Closed system)

$$\Delta U = q + w$$

ระบบเปลี่ยนแปลงโดยมีอุณหภูมิคงที่ตลอดเวลา จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงพลังงานภายใน นั่นคือ $\Delta U = 0$ ดังนั้น

$$q = -w$$

‘กระบวนการไอโซเทอร์มอล
(Isothermal process)’

Exp.2 แก๊สชนิดหนึ่งมีปริมาตร 1 L บรรจุอยู่ในกระบอกสูบ
ซึ่งมีฉนวนหุ้มโดยรอบ ถ้าแก๊สนี้ขยายตัวจนปริมาตรเพิ่มขึ้น
เป็น 10 L โดยความดันภายนอกมีค่าคงที่เท่ากับ 1 atm
ตลอดเวลา และการขยายตัวเกิดขึ้นช้ามาก จนถือว่าไม่มี
แรงเสียดทานเกิดขึ้น จงคำนวณ

1) งาน (w) ที่เกิดขึ้น

2) การเปลี่ยนแปลงพลังงานภายใน (ΔU) ของระบบ

3) การเปลี่ยนแปลงพลังงานภายใน (ΔU) ของสิ่งแวดล้อม

เอนทาลปี (Enthalpy, H)

Chemistry:

- ปฏิกิริยาเคมีมักเกิดขึ้นที่ความดัน (P) คงที่มากกว่าปริมาตร (V) คงที่
- ปริมาณความร้อนที่ได้จากการเกิดปฏิกิริยาเคมีไม่เท่ากับการเปลี่ยนแปลงพลังงานภายใน (ΔU)
- การเปลี่ยนแปลงพลังงานของระบบทางเคมีเรียกว่า เอนทาลปี (Enthalpy, H)

ความสัมพันธ์ระหว่าง H กับ U

$H = U + PV$ U, P, V เป็นฟังก์ชันสถานะ

→ H ‘เป็นฟังก์ชันสถานะ’

การเปลี่ยนแปลงเอนทาลปี (ΔH) เมื่อเกิดปฏิกิริยา

เคมี :

$$\begin{aligned}\Delta H &= \Delta U + \Delta(PV) \\ &= \Delta U + P\Delta V + V\Delta P\end{aligned}$$

จากกฎข้อที่ 1: $\Delta U = q + w = q - P\Delta V$

จะได้

$$\begin{aligned}\Delta H &= q - \cancel{P\Delta V} + \cancel{P\Delta V} + V\Delta P \\ &= q + V\Delta P\end{aligned}$$

$$\Delta H = q + V\Delta P$$

ถ้าปฏิกิริยาเกิดที่ความดันคงที่ $\Delta P = 0$

จะได้

$$\Delta H = q_p$$

โดยที่ q_p เป็นความร้อนที่ถ่ายเทเมื่อความดันคงที่

จากสมการ
$$\Delta H = \Delta U + P\Delta V + V\Delta P$$

สำหรับกระบวนการที่ความดันคงที่ ($\Delta P = 0$) จะได้

$$\Delta H = \Delta U + P\Delta V$$

ระบบที่ประกอบด้วย Ideal gas ที่อุณหภูมิคงที่

$$PV = nRT$$

$$\Delta(PV) = (\Delta n)RT$$

แทนค่าในสมการ $\Delta H = \Delta U + \Delta(PV)$

จะได้

$$\Delta H = \Delta U + (\Delta n)RT$$

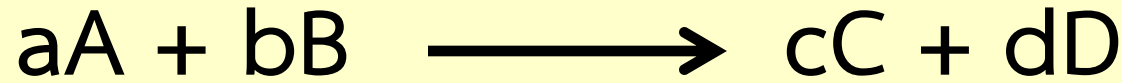
ระบบที่เป็น ของแข็ง & ของเหลว $\Delta(PV) \cong 0$

จะได้

$$\Delta H = \Delta U + \cancel{\Delta(PV)}^0$$

$$\Delta H = \Delta U$$

พิจารณาปฏิกิริยา

เอนทาลปีต่อโมลของสาร

A, B, C และ D เท่ากับ H_A , H_B , H_C และ H_D

การเปลี่ยนแปลงเอนทาลปีของปฏิกิริยา

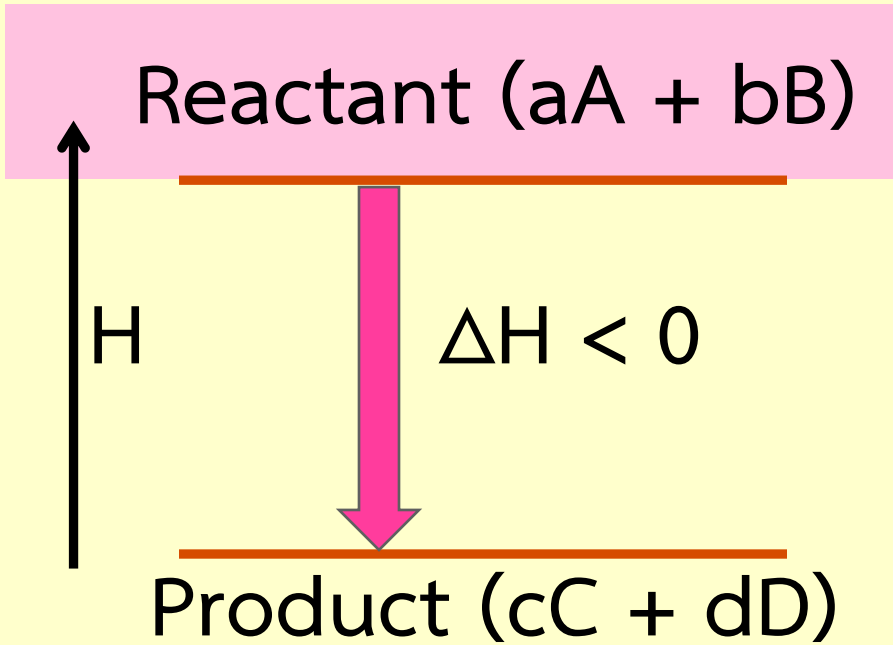
$$\Delta H = cH_c + dH_d - aH_a - bH_b$$

$$\Delta H = (cH_c + dH_d) - (aH_a + bH_b)$$

นั่นคือ

$$\Delta H = \sum H_{\text{prod}} - \sum H_{\text{react}}$$

ในการเกิดปฏิกิริยาถ้า

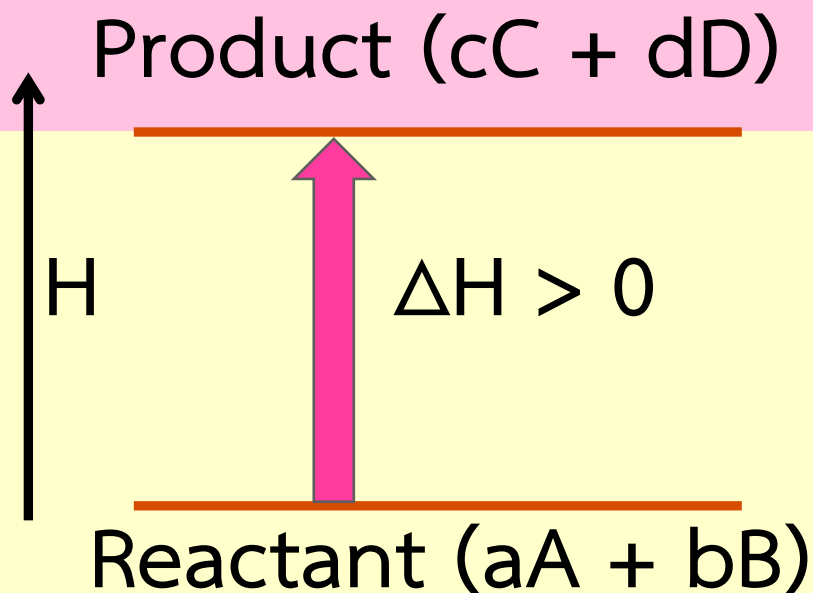

- q เป็น 'ลบ'
- ระบบคายความร้อน
ให้สิ่งแวดล้อม
- ΔH เป็น 'ลบ'

ปฏิกิริยาคายความร้อน

Exothermic reaction

- q เป็น 'บวก'
- ระบบรับความร้อนจากสิ่งแวดล้อม
- ΔH เป็น 'บวก'

ปฏิกิริยาดูดความร้อน
Endothermic reaction

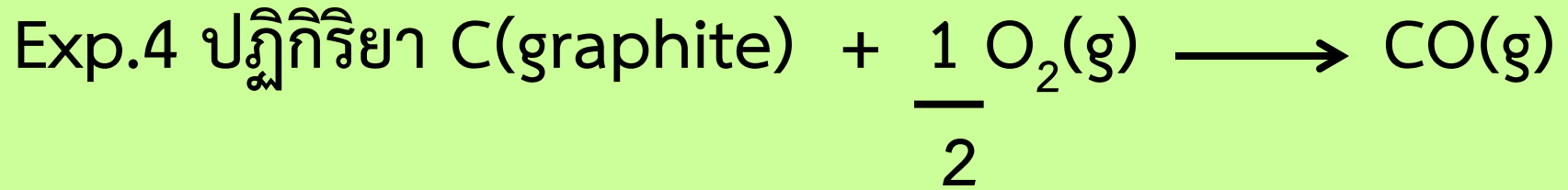
Exp.3 ในการทำให้น้ำแข็ง 1 mol ที่ 0°C หลอมเหลวที่
อุณหภูมิคงที่และความดันคงที่เท่ากับ 1 atm ต้องให้ความร้อน
แก่ระบบ $1,440\text{ cal}$ จงคำนวณ 1) ΔH และ 2) ΔU

กำหนด: ปริมาตรต่อโมลของน้ำแข็ง = 0.0196 L

ปริมาตรต่อโมลของน้ำ = 0.0180 L

2) คำนวณ ΔU เมื่อความดันคงที่

จาก $\Delta H = \Delta U + P\Delta V$ หรือ $\Delta U = \Delta H - P\Delta V$

ที่ 298 K และ 1 atm $\Delta H = -110.42 \text{ kJ}$ จงคำนวณ ΔU

กำหนด: ปริมาตรต่อโมลของแก๊สไฟต์ = 0.0053 L

ความจุความร้อน (Heat capacity, C)

ความจุความร้อน คือ ปริมาณความร้อนที่ต้องใช้ในการทำให้สารในระบบ มีอุณหภูมิเปลี่ยนแปลงไป 1 K หรือ 1 °C

ความจุความร้อนโมลาร์ (molar heat capacity) คือ ความร้อนที่ทำให้สาร 1 โมล มีอุณหภูมิเปลี่ยนแปลงไป 1 K หรือ 1 °C

ความจุความร้อน (C): ขึ้นอยู่กับลักษณะของ
กระบวนการเปลี่ยนอุณหภูมิของสาร

$$C = \frac{Dq}{dT}$$

กระบวนการที่ความดันคงที่

$$C_p = \frac{Dq_p}{dT} = \frac{dH}{dT}$$

$$\Delta H = q_p$$

กระบวนการที่ปริมาตรคงที่

$$C_v = \frac{Dq_v}{dT} = \frac{dU}{dT}$$

$$\Delta U = q_v$$

จากกระบวนการที่ความดันคงที่

$$C_p = \frac{dH}{dT} \quad \text{หรือ} \quad dH = C_p dT$$

อินทิเกรต $\int_{H_1}^{H_2} dH = \int_{T_1}^{T_2} C_p dT$

ถ้า C_p ไม่ขึ้นกับ T : $H_2 - H_1 = C_p(T_2 - T_1)$

$$\Delta H = C_p \Delta T$$

สำหรับกระบวนการที่ปริมาตรคงที่

$$C_v = \frac{dU}{dT} \quad \text{หรือ} \quad dU = C_v dT$$

อินทิเกรต $\int_{U_1}^{U_2} dU = \int_{T_1}^{T_2} C_v dT$

ถ้า C_p ไม่ขึ้นกับ T : $U_2 - U_1 = C_v(T_2 - T_1)$

$$\Delta U = C_v \Delta T$$

สมการ

$$\Delta H = C_p \Delta T$$

และ

$$\Delta U = C_v \Delta T$$

ใช้ได้เฉพาะกรณี ΔT มีค่าน้อยๆ เพราะ C_p และ C_v ค่อนข้างคงที่

ถ้า ΔT มีค่ามาก:

$$C = a + bT + cT^2$$

เมื่อ a , b และ c เป็นค่าคงที่ ($a > b > c$)

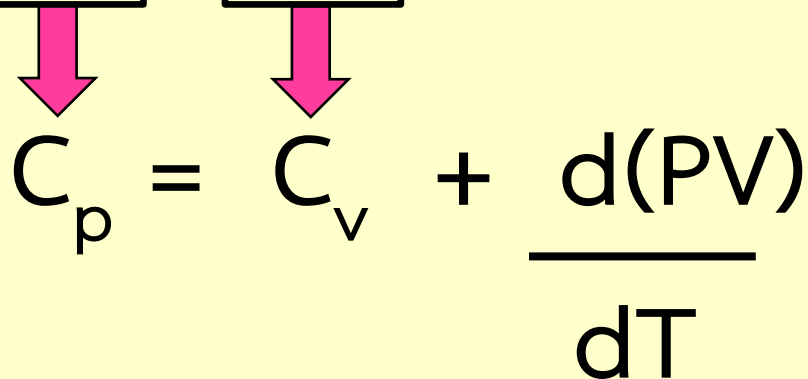
กรณี ΔT มีค่ามาก

การคำนวณ ΔS และ ΔU ต้องอินทิเกรต C_p

และ C_v

จาก $H = U + PV$

$$\frac{dH}{dT} = \frac{dU}{dT} + \frac{d(PV)}{dT}$$

$$C_p = C_v + \frac{d(PV)}{dT}$$

สำหรับ ideal gas: $PV = RT$ เมื่อ $\gamma = 1$

$$C_p = C_v + \frac{d(RT)}{dT}$$

$$C_p = C_v + R \frac{dT}{dT}$$

ดังนั้น

$$C_p = C_v + R$$

สำหรับแก๊ส

สำหรับ ของแข็ง & ของเหลว

$d(RT)$ มีค่าน้อยมาก

$$\frac{d(RT)}{dT}$$

ดังนั้น

$$C_p \approx C_v$$

Exp.5 จงคำนวณความร้อนที่ต้องใช้เพื่อเพิ่มอุณหภูมิของแก๊สไนโตรเจน 28 g จาก 300 K เป็น 500 K ที่ความดันคงที่
กำหนด: ความจุความร้อนของแก๊สไนโตรเจนในช่วงอุณหภูมินี้เป็นดังนี้

$$C_p = 26.99 + 5.90 \times 10^{-3} T \text{ JK}^{-1} \text{ mol}^{-1}$$

Exp.6 แก๊สสมบูรณ์แบบ 2 mol บรรจุในภาชนะขนาด 20 L ที่ปิดสนิท เมื่อได้รับความร้อนจนความดันเปลี่ยนจาก 1 atm ไปเป็น 10 atm โดยภาชนะมีปริมาตรคงที่ 1) w , 2) ΔU และ 3) q จะมีค่าเท่าใด

3) กระบวนการที่ปริมาตรคงที่ คำนวณ ΔU จาก

$$C_v = \frac{dU}{dT} \quad \text{หรือ} \quad \Delta U = C_v \Delta T$$

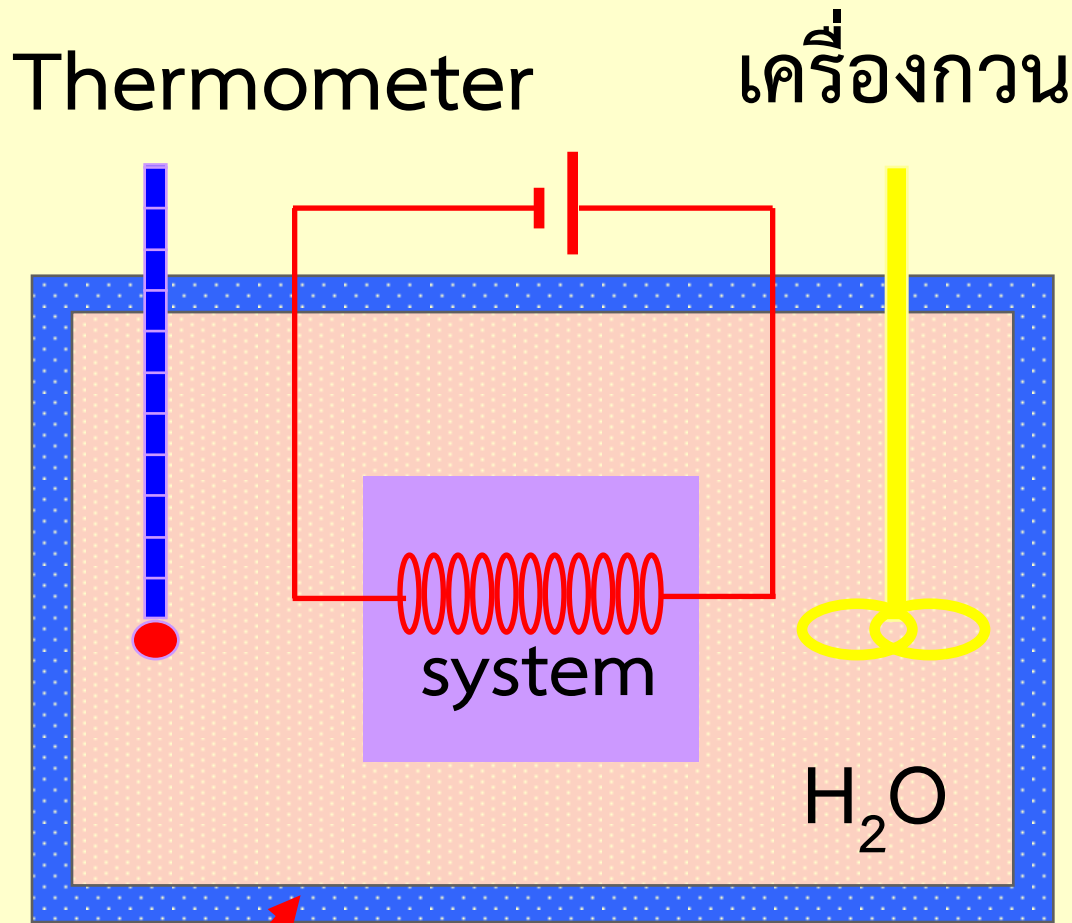
เทอร์โมเคมี (Thermochemistry)

- เทอร์โมเคมี: ศึกษาความร้อนในปฏิกิริยา การเกิดสารละลาย และการเปลี่ยนแปลงสถานะ
- ค่า q และ ΔH ของปฏิกิริยา อ้างอิงจากสถานะมาตรฐาน ($P = 1 \text{ atm}$ และ $T = 25 \text{ }^{\circ}\text{C}$)
- เรียก ‘การเปลี่ยนแปลงเอนทาลปีมาตรฐาน’ standard enthalpy change, ΔH°_{298} หรือ ΔH°)
- สมการเคมีที่มีค่า ΔH กำกับไว้เรียกว่า ‘สมการเทอร์โมเคมี’ (thermochemical equation)

การหาปริมาณความร้อนในปฏิกิริยา

- คาลอริเมทรี (calorimetry): วิธีการหาปริมาณความร้อนที่เกิดขึ้นหรือถูกใช้ไปในปฏิกิริยา
- คาลอริมิเตอร์ (calorimeter): เครื่องมือวัดการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิ แล้วคำนวณหาปริมาณความร้อน
- บอมบ์คาลอริมิเตอร์ (bomb calorimeter)
- อะไดออบาทิกคาลอริมิเตอร์ (adiabatic calorimeter)
- บอลลิสติกบอมบ์คาลอริมิเตอร์ (ballistic bomb calorimeter)

Bomb Calorimeter

- V คงที่
- T เปลี่ยนแปลงขณะเกิดปฏิกิริยา
- ความร้อนถูกถ่ายเทให้แก่น้ำหรือถ่ายเทออกจากน้ำ

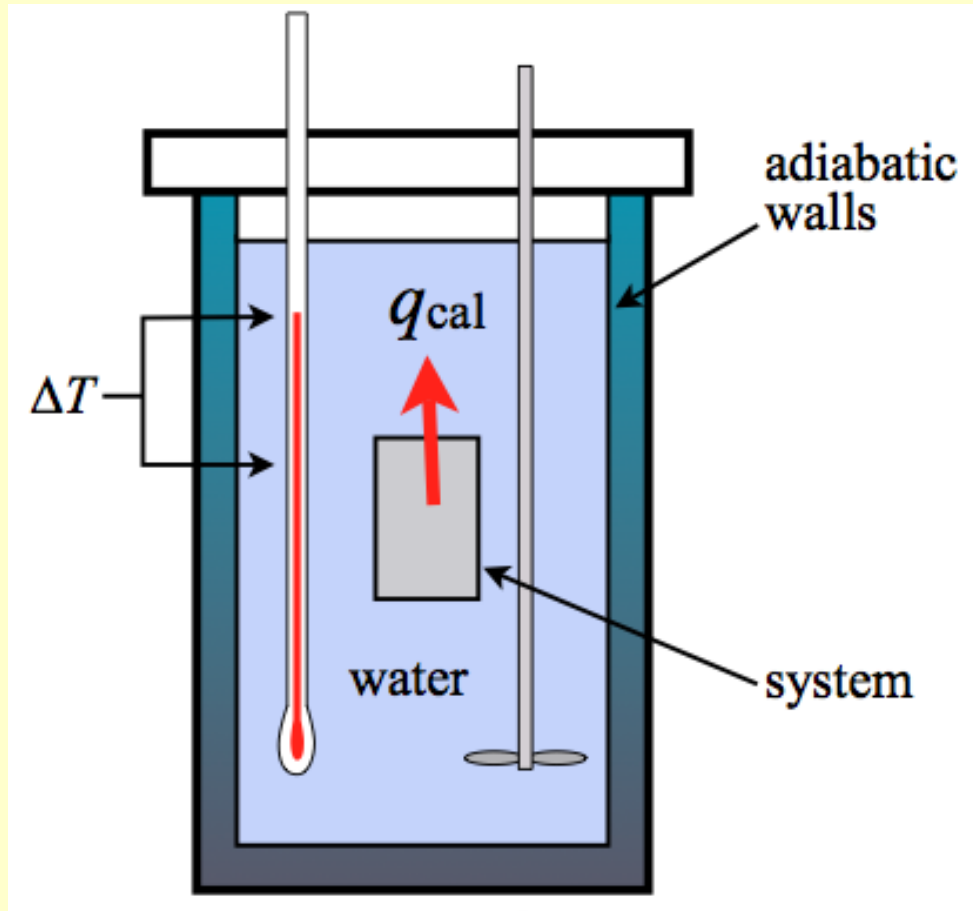
$$q = \Delta U$$

ฉนวน

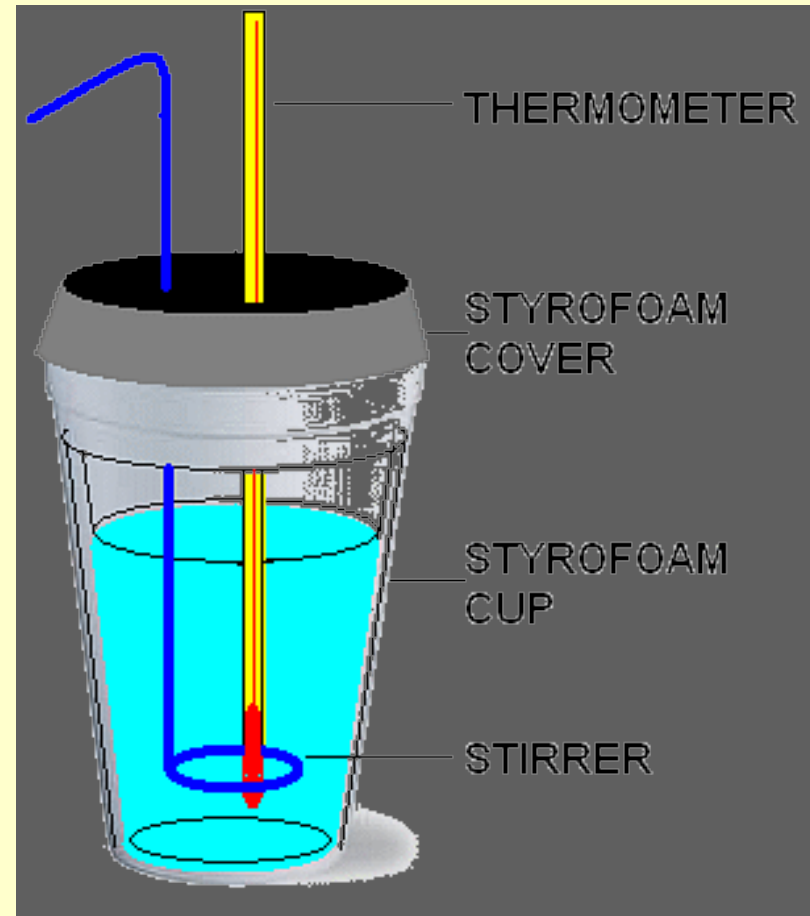
* ตัวบอมบ์ทำจากเหล็กกล้า เพื่อให้ V คงที่ ($W = 0$)

Adiabatic Calorimeter

- ไม่มีการถ่ายเทความร้อนเข้าหรือออกจากระบบ

<http://ch301.cm.utexas.edu/thermo/thermochemistry/thermochem-all.php>

<http://jr.stryker.tripod.com/gchem/enthalpy.html>

Adiabatic Calorimeter

- วัดความแตกต่างของอุณหภูมิ (ΔT) ก่อนและหลังปฏิกิริยา

- คำนวณปริมาณความร้อน (q) ได้จาก

$$q = ms\Delta T$$

เมื่อ q = ปริมาณความร้อน (= ΔH)

m = มวลของระบบ

s = ความร้อนจำเพาะของระบบ

ΔT = ความแตกต่างของอุณหภูมิ

H เป็นฟังก์ชันสถานะ

$$\Delta H = H_2 - H_1$$

ถ้าปฏิกิริยาเกิดที่ความดันคงที่ $\Delta P = 0$

จะได้

$$\Delta H = q_p$$

โดยที่ q_p เป็นความร้อนที่ถ่ายเทเมื่อความดันคงที่

‘กรณีนี้ความร้อนของปฏิกิริยาเป็นฟังก์ชันสถานะ’

$$\Delta H = H_2 - H_1$$

$$\Delta H = \sum H_{\text{prod}} - \sum H_{\text{react}}$$

$\Delta H > 0$: ปฏิกิริยาดูดความร้อน

(Endothermic reaction)

$\Delta H < 0$: ปฏิกิริยาคายความร้อน

(Exothermic reaction)

หา ΔH ของปฏิกิริยาประเภทใดได้บ้าง?

1) ปฏิกิริยาหลายขั้นตอน

กฎของเฮส (Hess' Law): การเปลี่ยนแปลงเอนทาลปีของปฏิกิริยารวมจะเท่ากับผลรวมของการเปลี่ยนแปลงเอนทาลปีในปฏิกิริยาย่อยแต่ละขั้น

2) ปฏิกิริยาการเกิดสาร

เอนทาลปีของการเกิด (Enthalpy of Formation)

3) เอนทาลปีกับพลังงานพันธะ (Bond Energy)

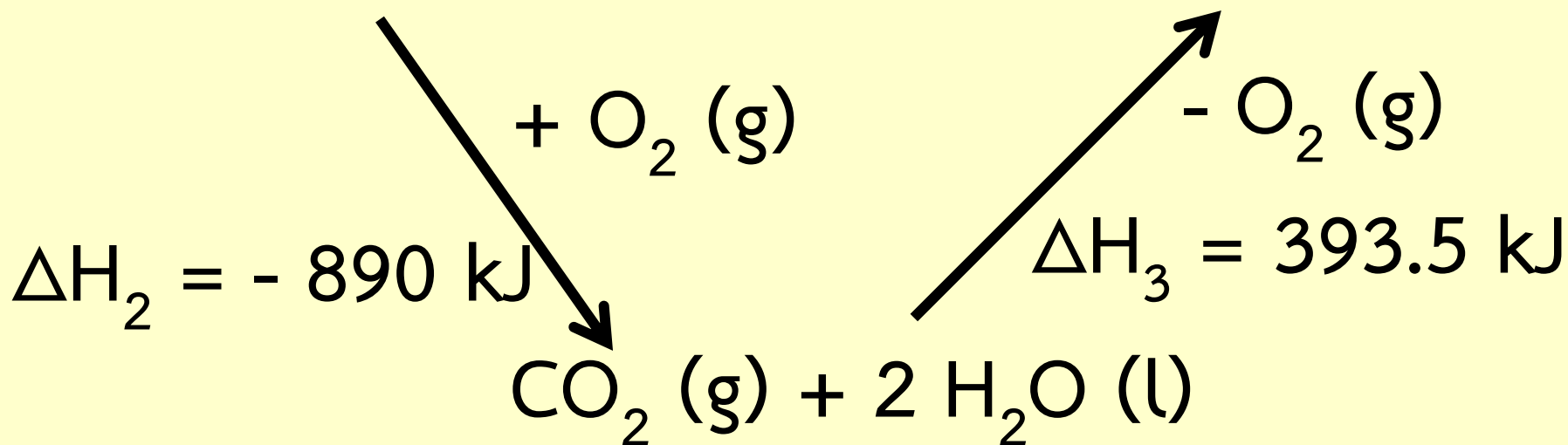
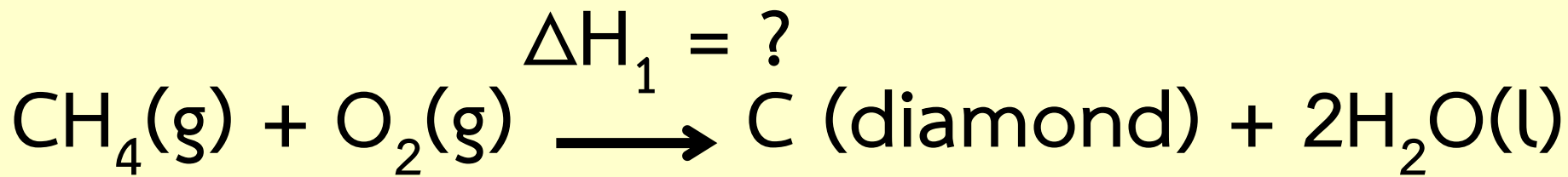
1) กฎของเฮส (Hess' Law)

1) การเปลี่ยนแปลงเอนทาลปีของปฏิกิริยารวมจะเท่ากับผลรวมของการเปลี่ยนแปลงเอนทาลปีในปฏิกิริยาย่อยแต่ละขั้น

2) ถ้ากลับปฏิกิริยา เครื่องหมายของ ΔH จะเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม

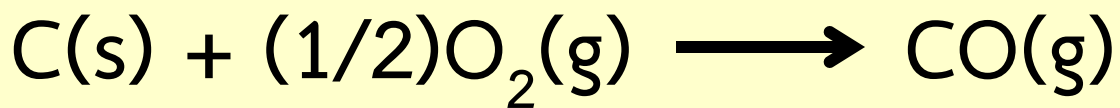
3) ถ้าเพิ่มหรือลดจำนวนโมลของสารในสมการจะต้องเพิ่มหรือลดค่า ΔH โดยการคูณหรือหารด้วยเลขตัวเดียวกัน

ตัวอย่าง: การสังเคราะห์เพชรจากมีเทน

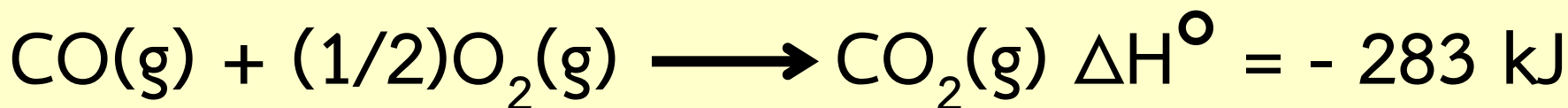

คำตอบคือ $\Delta H_1 = \Delta H_2 + \Delta H_3 = -890 + 393.5$
 $= - 496.5 \text{ kJ}$

Ex. 7 จงคำนวณ ΔH° ของปฏิกิริยา

จากข้อมูลต่อไปนี้

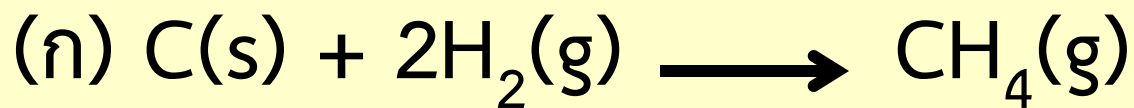

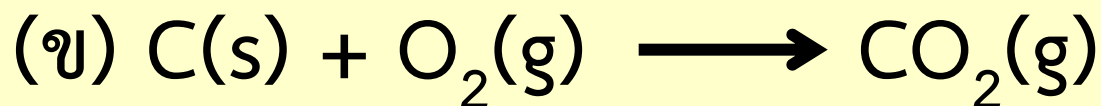

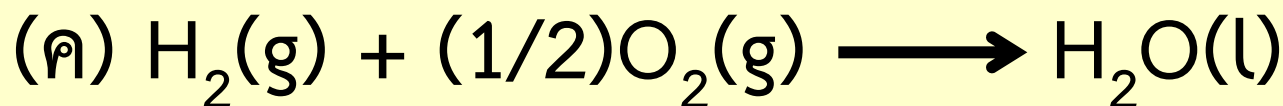
Ex. 8 จงคำนวณ ΔH° ของปฏิกิริยา

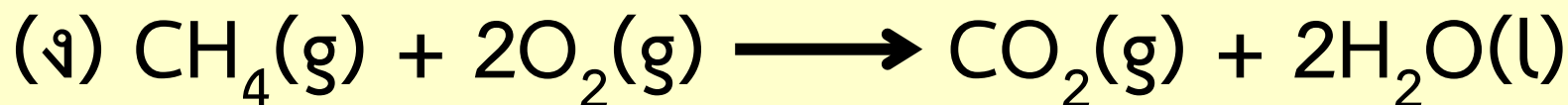
เมื่อกำหนด ΔH° ของปฏิกิริยาต่อไปนี้

$$\Delta H^\circ = - 393 \text{ kJ}$$

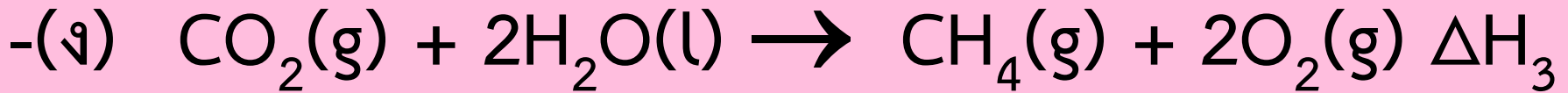
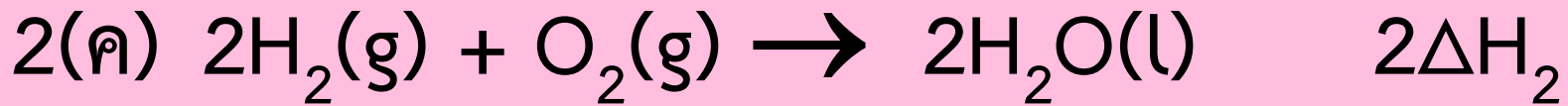
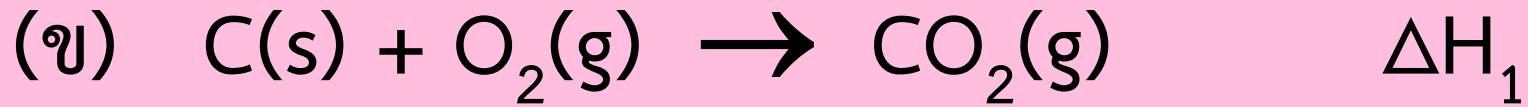

$$\Delta H^\circ = - 285 \text{ kJ}$$

$$\Delta H^\circ = - 890 \text{ kJ}$$

วิธีทำ   จะเห็นว่า (ก) = (ข) + 2(ค) - (ง)

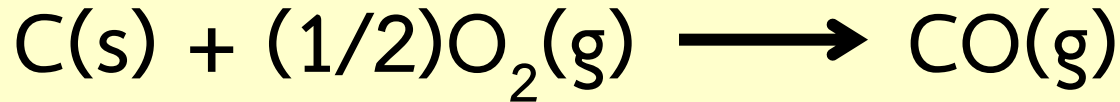
การบ้าน

แบบฝึกหัดข้อ 3

2) เอนทาลปีของการเกิด (Enthalpy of formation)

Enthalpy of formation (ΔH_f°): การเปลี่ยนแปลง
เอนทาลปีในปฏิกิริยาการเกิดสารนั้น 1 โมล จากธาตุ
(องค์ประกอบ) ในธรรมชาติที่สภาวะมาตรฐาน

เช่น ปฏิกิริยาการเกิด CO

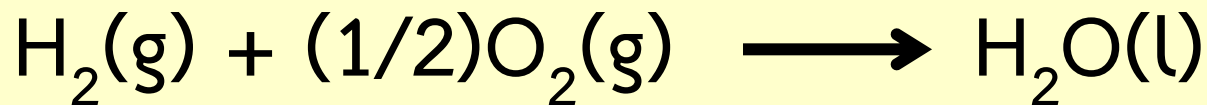
เอนทาลปีของปฏิกิริยา $\Delta H^\circ = -111 \text{ kJ}$

เอนทาลปีของการเกิด CO คือ

$$\Delta H^\circ_f (\text{CO, gas}) = -111 \text{ kJ/mol}$$

เอนทาลปีของการเกิด H₂O คือ

$$\Delta H^\circ_f (\text{H}_2\text{O, l}) = -285 \text{ kJ/mol}$$

ตามนิยามของ ΔH°_f จะถือว่า ธาตุทุกชนิดในสภาพ

ธรรมชาติมี $\Delta H^\circ_f = 0$ เช่น

$O_2(g)$ $H_2(g)$ $Na(s)$

$Hg(l)$ $C(s)$

$$\Delta H^\circ_f = 0$$

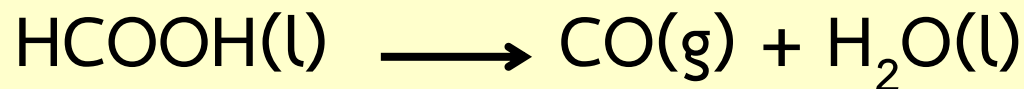
เมื่อทราบค่า ΔH°_f จะสามารถ คำนวณหาเอนทาลปีของปฏิกิริยาใดๆ (ΔH°) ได้จาก

$$\Delta H^\circ = \sum(\Delta H^\circ_f)_{\text{prod}} - \sum(\Delta H^\circ_f)_{\text{react}}$$

ตัวอย่างค่าเอนทาลปีของการเกิดสารบางชนิด แสดงใน

ตาราง 8.1

Ex.9 จงคำนวณ ΔH° ของปฏิกิริยาการเกิด

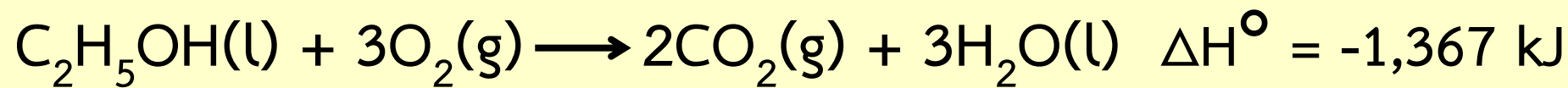
โดยใช้ข้อมูลในตาราง 8.1

วิธีทำ:

$$\begin{aligned}\Delta H^\circ &= \sum(\Delta H^\circ_f)_{\text{prod}} - \sum(\Delta H^\circ_f)_{\text{react}} \\ &= \Delta H^\circ_f(\text{CO, g}) + \Delta H^\circ_f(\text{H}_2\text{O, l}) - \Delta H^\circ_f(\text{HCOOH, l})\end{aligned}$$

Ex. 10 (ในแบบฝึกหัด)

ก) จงคำนวณเอนทาลปีของการเกิดของ $C_2H_5OH(l)$ ที่ $25^\circ C$ โดยใช้ข้อมูลจากตารางที่ 8.1 กำหนดเอนทาลปีของการเผาไหม้ของ $C_2H_5OH(l)$ ดังนี้

$$\text{วิธีทำ: } \Delta H^\circ = \sum(\Delta H^\circ_f)_{\text{prod}} - \sum(\Delta H^\circ_f)_{\text{react}}$$

$$\begin{aligned} -1,367 \text{ kJ} &= 2\Delta H^\circ_f(CO_2, g) + 3\Delta H^\circ_f(H_2O, l) \\ &\quad - \Delta H^\circ_f(C_2H_5OH, l) - 3\Delta H^\circ_f(O_2, g) \end{aligned}$$

ข) จงคำนวณเอนทาลปีของการเกิดผลิตภัณฑ์แนฟทาซีน ($C_{10}H_8$) ถ้ากำหนดให้เอนทาลปีของการเผาไหม้เท่ากับ $-5,133 \text{ kJ/mol}$

วิธีทำ: จากปฏิกิริยาการเผาไหม้ของแนฟทาซีน

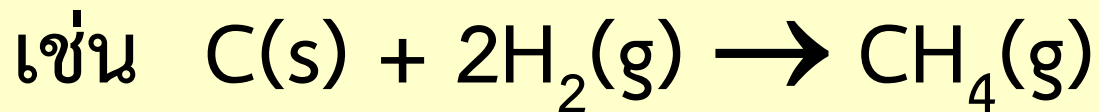

$$\Delta H^\circ = \sum(\Delta H^\circ_f)_{\text{prod}} - \sum(\Delta H^\circ_f)_{\text{react}}$$

$$\begin{aligned} -5,133 \text{ kJ/mol} &= 10\Delta H^\circ_f(CO_2, g) + 4\Delta H^\circ_f(H_2O, l) \\ &\quad - \Delta H^\circ_f(C_{10}H_8, s) - 12\Delta H^\circ_f(O_2, g) \end{aligned}$$

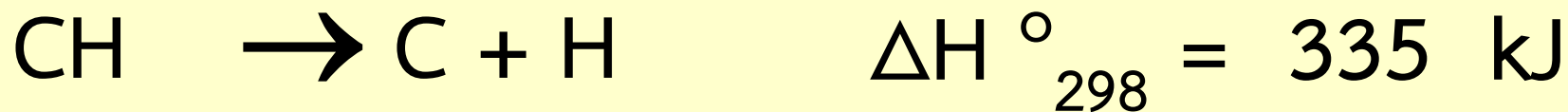
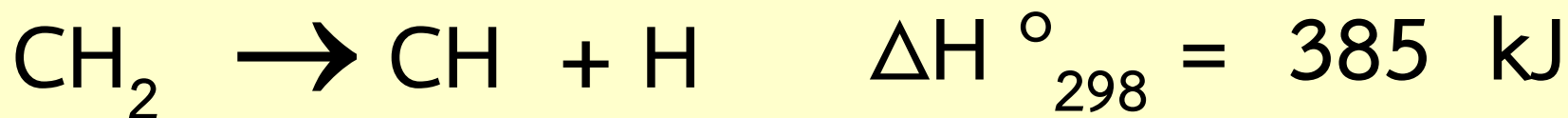
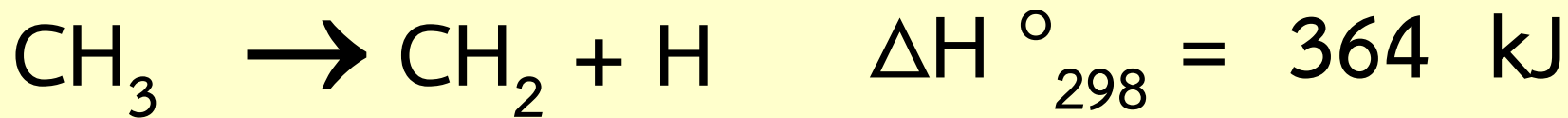
3) เอนทาลปีกับพลังงานพันธะ (Bond Energy)

พลังงานที่ใช้เพื่อเอาชนะแรงดึงดูดระหว่างอะตอม เพื่อสลายพันธะของโมเลกุล

มีการสลายพันธะเดิม H - H และสร้างพันธะใหม่ C - H
การเปลี่ยนแปลงเอนทาลปีของปฏิกิริยานี้ เกี่ยวข้องโดย
ตรงกับพลังงานพันธะ

1. เอนทาลปีพันธะสลายตัว (Dissociation bond enthalpy)

2. เอนทาลปีพันธะเฉลี่ย (Average bond enthalpy)

พลังงานเฉลี่ยที่ใช้ในการทำลายพันธะระหว่างคู่อะตอมใดๆ โดยไม่พิจารณาว่าเป็นโมเลกุลแบบใด

Ex.10 จงคำนวณพลังงานพันธะของพันธะ C - H ในมีเทน กำหนด

ให้ $\Delta H^\circ_f(\text{CH}_4, \text{g}) = -75 \text{ kJ/mol}$ $\Delta H^\circ_f(\text{C}, \text{g}) = +717 \text{ kJ/mol}$

และ $\Delta H^\circ_f(\text{H}, \text{g}) = +218 \text{ kJ/mol}$

วิธีทำ: ต้องหา H° ของปฏิกิริยา $\text{CH}_4(\text{g}) \rightarrow \text{C}(\text{g}) + 4\text{H}(\text{g})$

$$\Delta H^\circ = \sum(\Delta H^\circ_f)_{\text{prod}} - \sum(\Delta H^\circ_f)_{\text{react}}$$

$$= \Delta H^\circ_f(\text{C}, \text{g}) + 4\Delta H^\circ_f(\text{H}, \text{g}) - \Delta H^\circ_f(\text{CH}_4, \text{g})$$

หลักในการคำนวณ ΔH จากค่าเอนทาลปีเฉลี่ย

1. ทำให้สารตั้งต้น (reactants) อยู่ในสภาพที่เป็นอะตอมหรือแก๊ส (ไอ)

พลังงานที่ใช้ คือ พลังงานสลายพันธะ

2. ธาตุในสภาพที่เป็นอะตอมหรือแก๊ส (ไอ) เข้าสร้างพันธะเกิดเป็นสารผลิตภัณฑ์ (products)

พลังงานที่ให้ คือ พลังงานที่ใช้ในการสร้างพันธะ

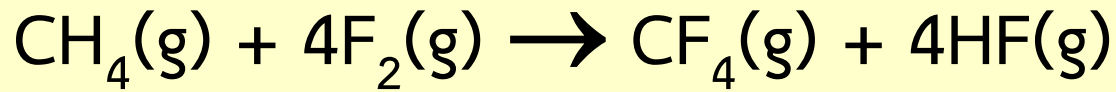
สร้างพันธะ – คายพลังงาน (พลังงานมีค่าเป็นลบ)

สลายพันธะ – ดูดพลังงาน (พลังงานมีค่าเป็นบวก)

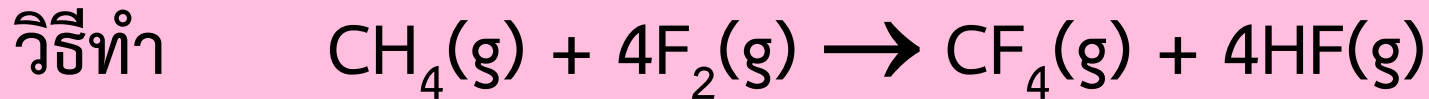
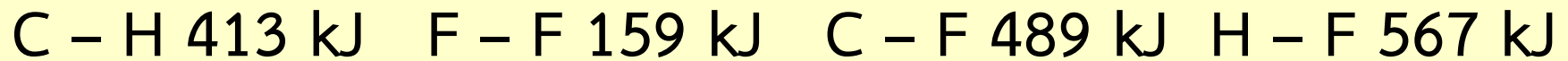
‘สร้าง – คาย’

‘สลาย – ดูด’

Ex.10 จงคำนวณการเปลี่ยนแปลงเอนทาลปีของปฏิกิริยา

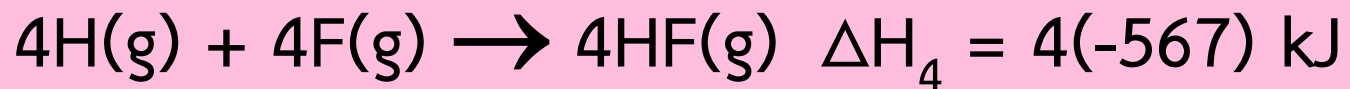
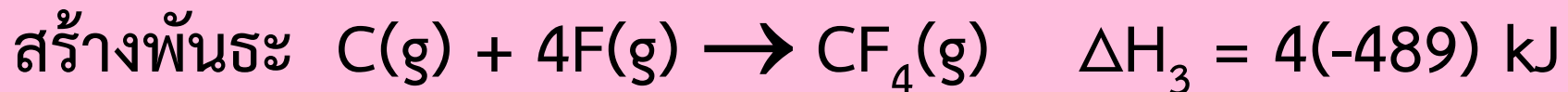
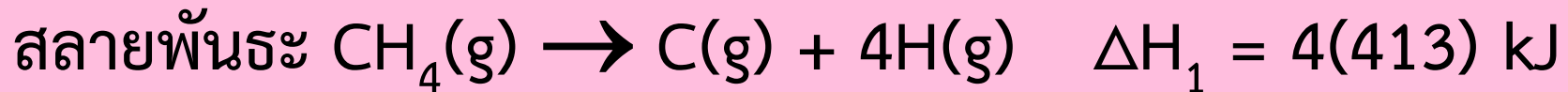

กำหนดพลังงานพันธะดังนี้

‘สลายพันธะ’

‘สร้างพันธะ’

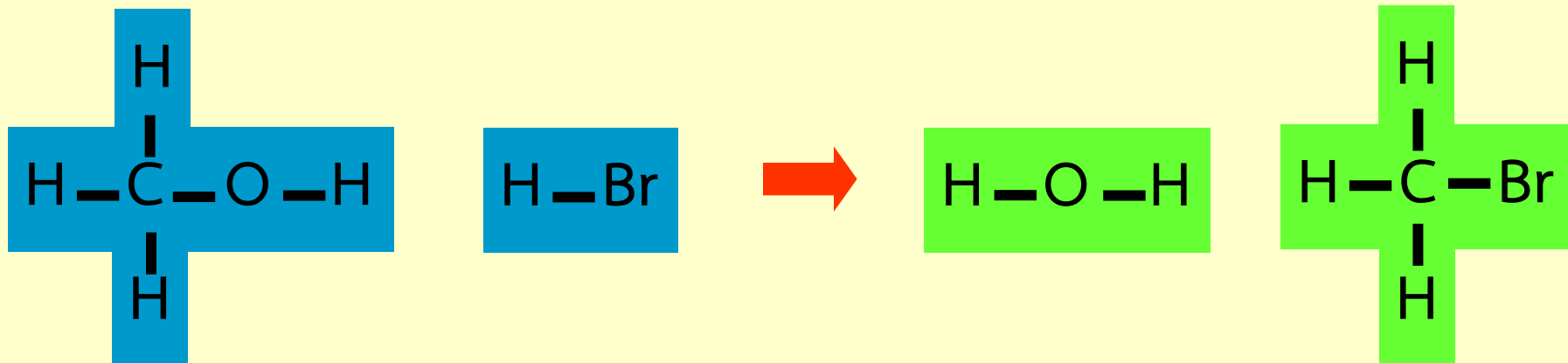
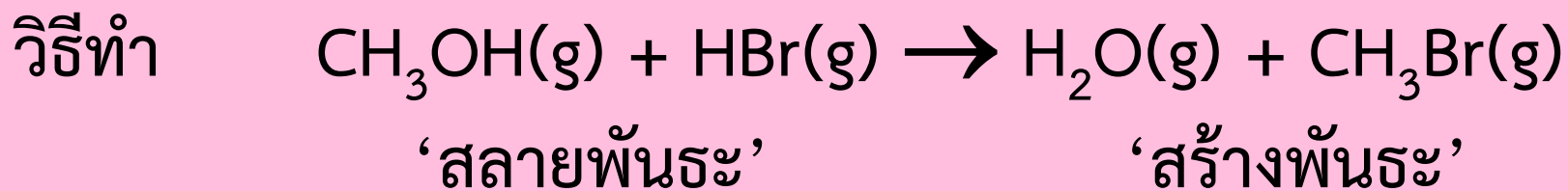
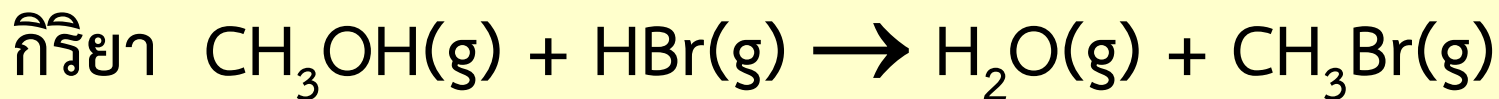

Ex. 9 (ในแบบฝึกหัด)

จงใช้ค่าพลังงานพันธะจากตาราง 4.2 คำนวณ ΔH° สำหรับปฏิกิริยา

สลายพันธะ

$$3\text{C} - \text{H} = 3(412)$$

$$\text{C} - \text{O} = 360$$

$$\text{O} - \text{H} = 463$$

$$\text{H} - \text{Br} = 366$$

$$\text{รวม} = 2425 \text{ kJ}$$

สร้างพันธะ

$$3\text{C} - \text{H} = 3(-412)$$

$$\text{C} - \text{Br} = -285$$

$$2\text{O} - \text{H} = 2(-463)$$

$$\text{รวม} = -2447 \text{ kJ}$$

ความสัมพันธ์ระหว่าง ΔH กับอุณหภูมิ

- ΔH° ปกติ คำนวณที่สภาวะ STP (P, T คงที่)
- ΔH° ที่อุณหภูมิต่างกัน ได้จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงเอนทาลปีของปฏิกิริยาที่ขึ้นกับอุณหภูมิ

$$\text{จาก } \Delta H^\circ = \sum (\Delta H^\circ_f)_{\text{prod}} - \sum (\Delta H^\circ_f)_{\text{react}}$$

$$\text{จะได้ } \frac{d(\Delta H^\circ)}{dT} = \frac{d \sum (\Delta H^\circ_f)_{\text{prod}}}{dT} - \frac{d \sum (\Delta H^\circ_f)_{\text{react}}}{dT}$$

จากนิยามความจุความร้อน

$$\frac{d(\Delta H_f^\circ)}{dT} = C_p^\circ$$

จาก $\frac{d(\Delta H^\circ)}{dT} = \sum(C_p^\circ)_{\text{prod}} - \sum(C_p^\circ)_{\text{react}}$

$$= \Delta C_p^\circ$$

$$d(\Delta H^\circ) = \Delta C_p^\circ dT$$

ถ้าต้องการทราบ ΔH° ของปฏิกิริยาที่อุณหภูมิ T

(T > 298 K)

$$\int_{298}^T d(\Delta H^\circ) = \int_{298}^T \Delta C_p^\circ dT$$

ถ้า ช่วงอุณหภูมิแคบๆ ถือว่า ΔC_p° คงที่

จะได้ $\Delta H^\circ_T - \Delta H^\circ_{298} = \Delta C_p^\circ (T - 298)$

$$\Delta H^\circ_T = \Delta H^\circ_{298} + \Delta C_p^\circ (T - 298)$$

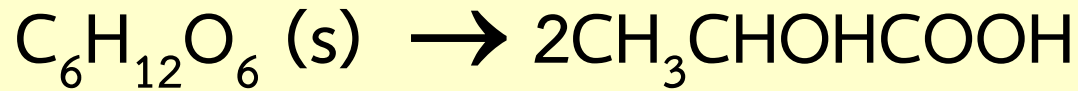
แต่ถ้า ช่วงอุณหภูมิกว้างและ ΔC_p^0 ขึ้นกับอุณหภูมิ
จะได้

$$\Delta H^{\circ}_T = \Delta H^{\circ}_{298} + \int_{298}^T \Delta C_p^{\circ} dT$$

ถ้า $T < 298 \text{ K}$

$$\Delta H^{\circ}_T = \Delta H^{\circ}_{298} - \int_{298}^T \Delta C_p^{\circ} dT$$

Ex.12 ปฏิกิริยาการเกิดกรดแลกติก ($\text{CH}_3\text{CHOHCOOH}$) จาก
กลูโคส ($\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6$) เกิดขึ้นดังสมการ

ถ้า ΔH°_f ของ กลูโคสและกรดแลกติกมีค่าเท่ากับ $-1,274$ และ
 -694 kJ/mol และความจุความร้อนต่อโมลมีค่าคงที่เท่ากับ 218.9
และ 127.6 J/K mol ตามลำดับ จงคำนวณ ΔH° ของปฏิกิริยานี้
ที่ 37°C

$$\text{วิธีทำ: } \Delta H^\circ_T = \Delta H^\circ_{298} + \Delta C_p^\circ(T - 298)$$

การบ้าน

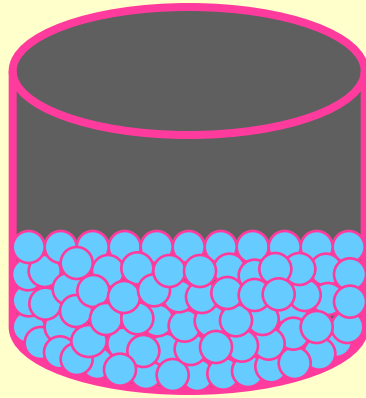
แบบฝึกหัดข้อ 12

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้เอง

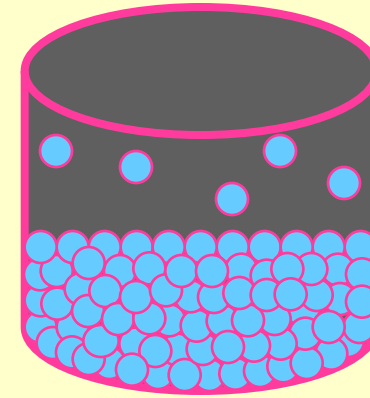
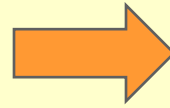
และการเปลี่ยนแปลงที่ผันกลับได้

- กฎข้อที่ 1 ของเทอร์โมไดนามิกส์ใช้ระบุทิศทางการเปลี่ยนแปลงของระบบไม่ได้
- ปัจจัยหนึ่งที่ใช้ระบุทิศทางการเปลี่ยนแปลงของระบบคือ ความไม่เป็นระเบียบของระบบ (Entropy, S)
- กระบวนการหนึ่งๆ จะเกิดขึ้นได้เองเมื่อ
  1. มีการเปลี่ยนแปลงพลังงานของระบบ
  2. ระบบมีความไม่เป็นระเบียบ (S) สูงขึ้น*

การระเหยของน้ำ

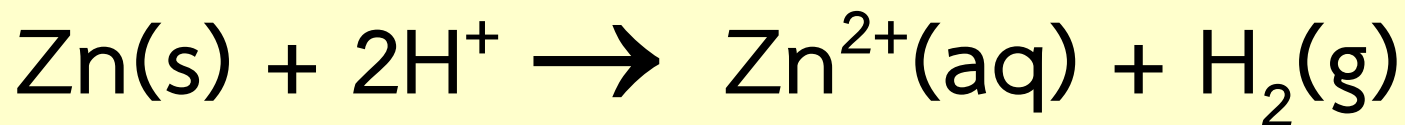
น้ำ

น้ำ + ไอน้ำ

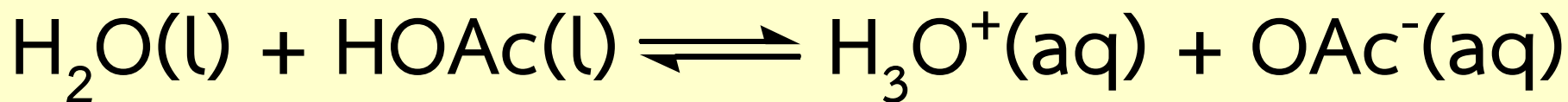
- เกิดได้เองตลอดเวลา
- น้ำดูดพลังงานจากสิ่งแวดล้อม
(พลังงานของระบบเพิ่มขึ้น)
- ความไม่เป็นระเบียบ (S) สูงขึ้น (ของเหลว $\rightarrow$ ไอ)

ปฏิกิริยาเกิดในทิศทางเดียว เช่น

‘ผันกลับไม่ได้’ (irreversible reaction)

ปฏิกิริยาที่มีโอกาสเกิดไปข้างหน้าและย้อนกลับได้
เท่าๆ กัน เช่น

‘ผันกลับได้’ (reversible reaction) และเป็น
ระบบที่อยู่ในสมดุล

เอนโทรปี (Entropy, S)

- เอนโทรปี คือฟังก์ชันที่ใช้แสดงความไม่เป็นระเบียบของระบบ

- คำนวณเอนโทรปีได้จาก:
$$dS = \frac{Dq_{\text{rev}}}{T}$$

เมื่อ $S =$ เอนโทรปีของระบบ

q_{rev} = ปริมาณความร้อนที่ถ่ายเทระหว่างระบบกับ
สิ่งแวดล้อมในกระบวนการที่ผันกลับได้

$T =$ อุณหภูมิ (K)

อินทิเกรตสมการจาก สภาวะ 1 ถึง สภาวะ 2 จะได้

$$\Delta S = \int_{\text{สภาวะ 1}}^{\text{สภาวะ 2}} \frac{Dq_{\text{rev}}}{T}$$

ถ้าระบบเปลี่ยนสภาวะด้วยกระบวนการไอโซเทอร์มอล (T คงที่) จะได้

$$\Delta S = \frac{1}{T} \int_{\text{สภาวะ 1}}^{\text{สภาวะ 2}} Dq_{\text{rev}} = \frac{q_{\text{rev}}}{T}$$

- S เป็นฟังก์ชันสถานะ เช่นเดียวกับ U และ H
- ΔS คำนวณได้จากปริมาณความร้อน (q) ที่ถ่ายเทในกระบวนการที่ผันกลับได้

ความร้อนในการเปลี่ยนสถานะของสาร

การกลายเป็นไอ (vaporization): ของเหลว $\leftrightarrow$ ไอ
เกิดที่ 'จุดเดือด' (T_b) ของสารนั้น ที่ $P = 1 \text{ atm}$ และ
เป็นกระบวนการผันกลับได้

$q_{\text{vap}} =$ ความร้อนแฝง (ΔH_{vap}) ของการกลายเป็นไอ

การเปลี่ยนแปลงเอนโทรปีเมื่อของเหลวกลายเป็นไอ

$$\Delta S_{\text{vap}} = \frac{\Delta H_{\text{vap}}}{T_b}$$

ΔH_{vap} = ความร้อนแฝงของการกลายเป็นไอ

T_b = จุดเดือดของสาร

การหลอมเหลว (fusion): ของแข็ง $\leftrightarrow$ ของเหลว
เกิดที่ 'จุดหลอมเหลว' (T_f) ของสารนั้น ที่ $P = 1 \text{ atm}$
และเป็นกระบวนการผันกลับได้

q_{fus} = ความร้อนแฝง (ΔH_{fus}) ของการหลอมเหลว

การเปลี่ยนแปลงเอนโทรปีเมื่อของแข็งเกิดการหลอมเหลว

$$\Delta S_{\text{fus}} = \frac{\Delta H_{\text{fus}}}{T_f}$$

Ex.13 จงคำนวณ ΔS , ΔU , q และ w สำหรับการกลายเป็นไอของน้ำ 1 mol ที่ 100°C และความดัน 1 atm กำหนดให้ความร้อนแฝงของการกลายเป็นไอของน้ำเท่ากับ 40.6 kJ/mol (สมมติว่าไอน้ำเป็นแก๊สสมบูรณ์แบบและปริมาตรของน้ำมีค่าน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาตรของไอน้ำ)

วิธีทำ:
$$\Delta S_{\text{vap}} = \frac{\Delta H_{\text{vap}}}{T}$$

$$= \frac{40.6 \times 10^3 \text{ J/mol}}{373 \text{ K}} = 108.9 \text{ J/K mol}$$

กระบวนการเกิดที่ P คงที่

$$q_p = \Delta H_{\text{vap}} = 40.6 \text{ kJ/mol}$$

กระบวนการเกิดที่ P คงที่

$$w = -P\Delta V$$

$$= -P(V_{\text{ไ้อ}} - V_{\text{น้ำ}})$$

$$= -PV_{\text{ไ้อ}} \quad (\text{ideal gas: } PV = nRT)$$

$$= ~~P~~ nRT \quad (n = 1 \text{ mol})$$

$$~~P~~$$

$$= -RT$$

$$= - (0.00831 \text{ kJ/K mol})(373 \text{ K})$$

$$w = -3.1 \text{ kJ/mol}$$

$$\Delta U = q + w = 40.6 - 3.1 = 37.5 \text{ kJ/mol}$$

ถ้าเป็นกระบวนการไอโซเทอร์มอล

$$\Delta U = 0$$

$$q = -w$$

ถ้าเป็นกระบวนการไอโซเทอร์มอลและผันก

$$\int \frac{1}{x} dx = \ln x$$

$$q_{\text{rev}} = -w_{\text{rev}} = \int_{V_1}^{V_2} PdV \quad (\text{ideal gas: } P = \frac{nRT}{V})$$

$$q_{\text{rev}} = nRT \ln \left(\frac{V_2}{V_1} \right) \quad \text{และ} \quad \Delta S = \frac{q_{\text{rev}}}{T} = nR \ln \left(\frac{V_2}{V_1} \right)$$

Ex.14 จงคำนวณ ΔH , ΔU และ ΔS เมื่อแก๊สฮีเลียม 1 mol มีความดันเปลี่ยนจาก 1 atm เป็น 0.1 atm ที่อุณหภูมิคงที่เท่ากับ 50°C

วิธีทำ: ideal gas 1 mol ที่อุณหภูมิคงที่

$$PV = RT$$

$$\Delta(PV) = R\Delta T = 0$$

จาก

$$\Delta H = \Delta U + \Delta(PV)$$

$$= \Delta U \quad (\text{ideal gas: } U = (3/2)RT)$$

$$= (3/2) R\Delta T$$

$$\Delta H = \Delta U = 0$$

หา ΔS สำหรับ ideal gas 1 mol ที่อุณหภูมิคงที่

$$\Delta S = R \ln \left(\frac{V_2}{V_1} \right)$$

$$= (8.314 \text{ J/K mol}) \ln(1/0.1)$$

$$= 19.15 \text{ J/K mol}$$

ถ้าระบบเปลี่ยนสถานะโดยอุณหภูมิไม่คงที่

การเปลี่ยนแปลงเอนโทรปี หาได้จากความจุความร้อนต่อโมล

$$Dq_{\text{rev}} = nCdT$$

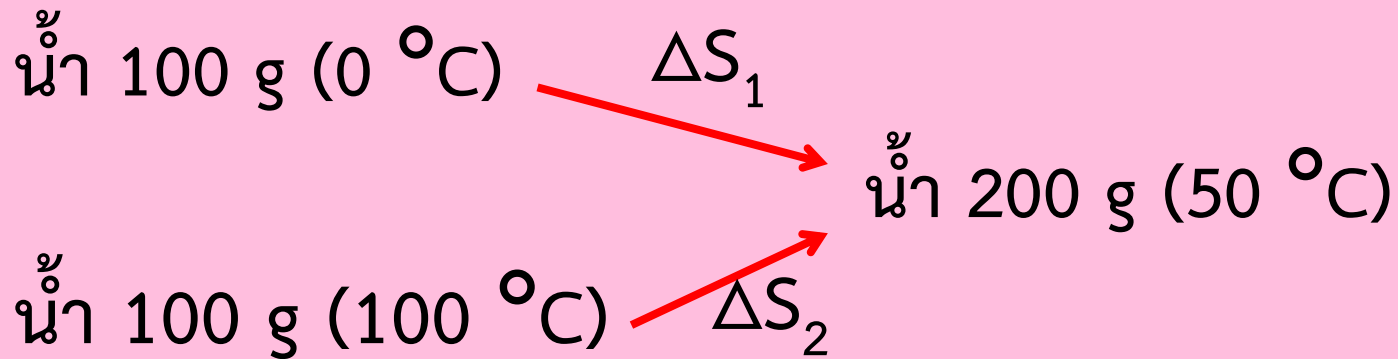
$$\Delta S = \int_{T_1}^{T_2} \frac{Dq_{\text{rev}}}{T} = n \int_{T_1}^{T_2} \frac{C}{T} Dq_{\text{rev}}$$

$$\Delta S = nC \ln \left(\frac{T_2}{T_1} \right)$$

Ex.15 จงคำนวณ ΔS เมื่อน้ำ 100 g ที่ 0 °C ผสมกับน้ำ 100 g ที่ 100 °C โดยไม่มีการถ่ายเทความร้อนให้กับสิ่งแวดล้อมเลย กำหนดให้ความร้อนจำเพาะของน้ำเท่ากับ 4.18 J/g K

วิธีทำ: พิจารณาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

$$\Delta S = \Delta S_1 + \Delta S_2$$

$$= \int_{273}^{323} \frac{C_p}{T} dT + \int_{273}^{323} \frac{C_p}{T} dT$$

$$\begin{aligned}C_p &= \text{ความจุความร้อนของน้ำ } 100 \text{ g} \\ &= (4.18 \text{ J/g K})(100 \text{ g}) \\ &= 418 \text{ J/K}\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\Delta S &= \Delta S_1 + \Delta S_2 \\ &= \int_{273}^{323} \frac{C_p}{T} dT + \int_{273}^{323} \frac{C_p}{T} dT\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\therefore \Delta S &= (418 \text{ J/K}) \left(\ln \left(\frac{323}{273} \right) + \ln \left(\frac{323}{273} \right) \right) \\ &= 10.3 \text{ J/K}\end{aligned}$$

แบบฝึกหัดข้อ 13, 14
16, 17, 19

กฎข้อที่สองของเทอร์โมไดนามิกส์

(The Second Law of Thermodynamics)

กระบวนการที่เกิดขึ้นเองและไม่ผันกลับ

$$\Delta S_{\text{tot}} > 0 \quad \text{Irreversible}$$

กระบวนการที่ผันกลับได้

$$\Delta S_{\text{tot}} = 0 \quad \text{Reversible}$$

กระบวนการเกิดในทิศทางตรงข้าม (เกิดเองไม่ได้)

$$\Delta S_{\text{tot}} < 0$$

เมื่อ ΔS_{tot} คือผลรวมของการเปลี่ยนแปลงเอนโทรปีของระบบ

และสิ่งแวดล้อม

ถ้า ΔS = การเปลี่ยนแปลงเอนโทรปีของระบบ

ΔS_{surr} = การเปลี่ยนแปลงเอนโทรปีของ
สิ่งแวดล้อม

จะได้

$$\Delta S_{\text{tot}} = \Delta S + \Delta S_{\text{surr}}$$

Ex.16 ระบบที่มีฉนวนหุ้มระบบหนึ่งประกอบด้วยภาชนะ 2 ใบ ใบแรกบรรจุน้ำซึ่งอยู่ในสมดุลกับไอน้ำที่ $100\text{ }^{\circ}\text{C}$ และ 1 atm ภาชนะใบที่ 2 บรรจุน้ำซึ่งอยู่ในสมดุลกับน้ำแข็งที่ $0\text{ }^{\circ}\text{C}$ และ 1 atm ถ้านำภาชนะทั้งสองนี้มาแตะกันจะเกิดการถ่ายเทความร้อนเป็นปริมาณ Q จากภาชนะที่ $100\text{ }^{\circ}\text{C}$ ไปยังภาชนะที่ $0\text{ }^{\circ}\text{C}$ (สมมติว่าแตะกันภายในช่วงเวลาสั้นมาก Q มีค่าน้อยมาก และอุณหภูมิของภาชนะทั้งสองไม่เปลี่ยนแปลง) จงคำนวณการเปลี่ยนแปลงเอนโทรปีของระบบ และแสดงให้เห็นว่าสำหรับกระบวนการนี้ (ซึ่งเกิดขึ้นได้เองและผันกลับไม่ได้) ΔS_{tot} มีค่าเป็นบวก

วิธีทำ: ระบบมีฉนวนหุ้ม

ไม่มีการถ่ายเทความร้อนระหว่างระบบกับสิ่งแวดล้อม

$$\therefore \Delta S_{\text{surr}} = 0$$

การเปลี่ยนแปลงเอนโทรปีรวม

$$\Delta S_{\text{tot}} = \Delta S + \cancel{\Delta S}_{\text{surr}}^0$$

$$\Delta S_{\text{tot}} = \Delta S$$

แต่เป็นกระบวนการผันกลับไม่ได้ จึงไม่สามารถคำนวณการเปลี่ยนแปลงเอนโทรปีโดยตรงได้

ต้องทำให้ระบบเป็นกระบวนการผันกลับได้

โดย ให้ภาชนะใบแรกคายความร้อนให้สิ่งแวดล้อม = Q

ที่อุณหภูมิ $373 \text{ K} - dT$

และ ภาชนะใบที่สองรับความร้อนจากสิ่งแวดล้อม = Q

ที่อุณหภูมิ $273 \text{ K} + dT$

โดยถือว่า dT น้อยมาก (T คงที่)

$$\Delta S = \Delta S_{373} + \Delta S_{273}$$

ที่อุณหภูมิคงที่ $\Delta S = \frac{q}{T}$

$$\begin{aligned}\therefore \Delta S &= \frac{-Q}{373} + \frac{Q}{273} \\ &= (0.0027 - 0.0037)Q \\ &= +0.001Q\end{aligned}$$

จาก $\Delta S_{\text{tot}} = \Delta S$
 $= +0.001Q$

$\Delta S_{\text{tot}} > 0$ ปฏิกิริยาเกิดได้เองและผันกลับไม่ได้

กฎข้อที่สามของเทอร์โมไดนามิกส์ (The Third Law of Thermodynamics)

- ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระบบที่อุณหภูมิต่ำ
- เมื่ออุณหภูมิลดลง ระบบใดๆ จะมีความเป็นระเบียบสูงขึ้น หรือ มีเอนโทรปี (S) ลดลง
- ‘ที่อุณหภูมิต่ำ 0 K เอนโทรปีของสารบริสุทธิ์ทุกชนิดในสภาพผลึกสมบูรณ์แบบมีค่าเท่ากับศูนย์’

$$S_0 = 0$$

เอนโทรปีสัมบูรณ์ (Absolute entropy) ของสาร
บริสุทธิ์ที่ T อื่นๆ หาได้จากการอ้างอิงกับค่า S_0

การคำนวณ S ของสารใดๆ ที่อุณหภูมิ T

จากกฎข้อที่ 2:
$$\Delta S = S_T - S_0 = \int_0^T \frac{Dq_{\text{rev}}}{T}$$

จากกฎข้อที่ 3:
$$S_0 = 0$$
$$S_T = \int_0^T \frac{Dq_{\text{rev}}}{T}$$

สาร 1 โมล ที่ความดันคงที่ $Dq_{\text{rev}} = dH = C_p dT$

$$\therefore S_T = \int_0^T \frac{C_p}{T} dT$$

หา S_T โดย:

- อินทิเกรตสมการ (ต้องทราบค่า C_p หรือ C_p ใน
เทอมของ T)

- เชียนกราฟระหว่าง C_p/T กับ T

$S_T =$ พท. ใต้กราฟจาก 0 ถึง T

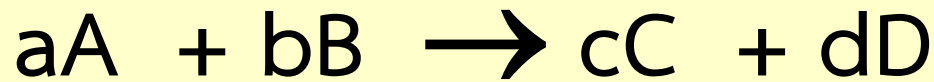
- การคำนวณเกี่ยวกับเอนโทรปีใดๆ จะใช้ค่าเอนโทรปีสัมบูรณ์ที่ $T = 298 \text{ K}$ และ $P = 1 \text{ atm}$
(ตาราง 8.2)

- จากตาราง 8.2

- S°_{298} หรือ S° ของ $\text{gas} > \text{liquid} > \text{solid}$

- S° มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามน้ำหนักอะตอม

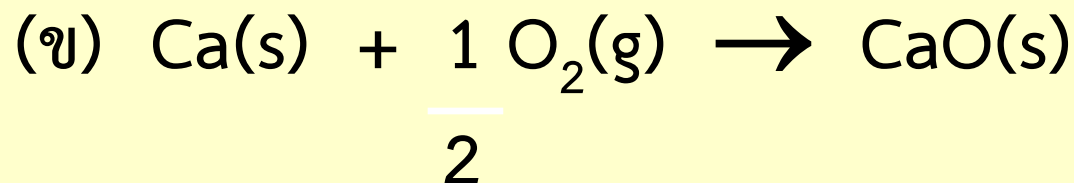
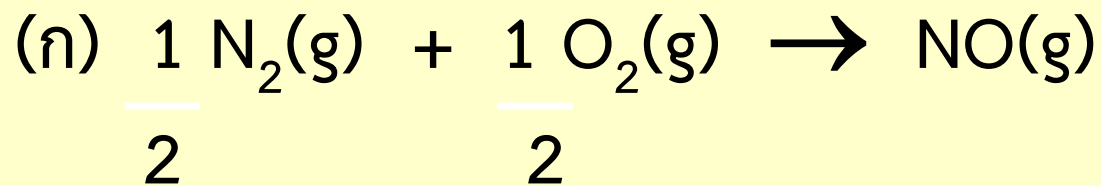
การคำนวณการเปลี่ยนแปลงเอนโทรปีของปฏิกิริยา
เคมีใดๆ

$$\Delta S^\circ = cS^\circ(C) + dS^\circ(D) - aS^\circ(A) - bS^\circ(B)$$

$$\Delta S^\circ = (\sum S^\circ)_{\text{prod}} - (\sum S^\circ)_{\text{react}}$$

Ex.17 จงคำนวณ ΔS° สำหรับปฏิกิริยาต่อไปนี้

โดยใช้ข้อมูลจากตาราง 8.2

วิธีทำ: $(\sum S^\circ)_{\text{prod}} - (\sum S^\circ)_{\text{react}}$

$$\begin{aligned} (ก) \Delta S^\circ &= S^\circ(\text{NO}, \text{g}) - (1/2)S^\circ(\text{N}_2, \text{g}) - (1/2)S^\circ(\text{O}_2, \text{g}) \\ &= 211 - (1/2)(192) - (1/2)(205) \\ &= 12.5 \text{ J/K} \end{aligned}$$

$$(\sum S^\circ)_{\text{prod}} - (\sum S^\circ)_{\text{react}}$$

$$\begin{aligned} (\text{J}) \Delta S^\circ &= S^\circ(\text{CaO}, s) - S^\circ(\text{Ca}, s) - (1/2)S^\circ(\text{O}_2, g) \\ &= 40 - 42 - (1/2)(205) \\ &= -104.5 \text{ J/K} \end{aligned}$$

เอนโทรปีกับทิศทางของปฏิกิริยาเคมี

- ทิศทางของปฏิกิริยาทำนายจาก ΔS_{tot}
- จากกฎข้อที่ 2 ของเทอร์โมไดนามิกส์
  - กระบวนการที่เกิดขึ้นเองและไม่ผันกลับ

$$\Delta S_{\text{tot}} > 0 \quad \text{Irreversible}$$

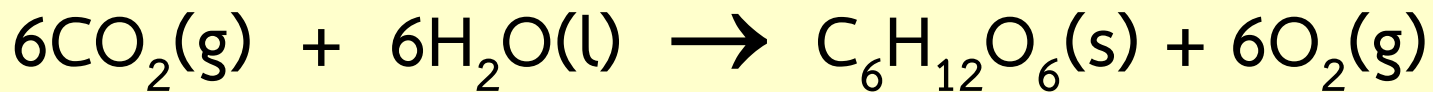
- กระบวนการที่ผันกลับได้

$$\Delta S_{\text{tot}} = 0 \quad \text{Reversible}$$

- กระบวนการที่เกิดขึ้นเองไม่ได้

$$\Delta S_{\text{tot}} < 0$$

Ex.18 ปฏิกิริยาการสังเคราะห์ด้วยแสงเกิดขึ้นดังสมการ

ปฏิกิริยานี้เกิดขึ้นได้เองที่สภาวะมาตรฐานหรือไม่ กำหนดให้

$$\Delta H_f^\circ(\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6, \text{s}) = -1,273 \text{ kJ/mol} \text{ และ}$$

$$S_{298}^\circ(\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6, \text{s}) = 212 \text{ J/K mol}$$

วิธีทำ: ปฏิกิริยาเกิดได้เอง $\Delta S_{\text{tot}} > 0$ ($\Delta S_{\text{tot}} = \Delta S^\circ + S_{\text{surr}}$)

$$\Delta S^\circ = S^\circ(\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6, \text{s}) + 6S^\circ(\text{O}_2, \text{g})$$

$$- 6S^\circ(\text{CO}_2, \text{g}) - 6S^\circ(\text{H}_2\text{O}, \text{l})$$

$$= 212 + 6(205) - 6(214) - 6(70)$$

$$= -262 \text{ J/K}$$

$$\Delta H^\circ = \Delta H_f^\circ(\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6, \text{s}) + 6\Delta H_f^\circ(\text{O}_2, \text{g}) \\ - 6\Delta H_f^\circ(\text{CO}_2, \text{g}) - 6\Delta H_f^\circ(\text{H}_2\text{O}, \text{l})$$

$$= -1,273 + 6(0) - 6(-393) - 6(-285)$$

$$= 2,795 \text{ kJ} \quad (\Delta H^\circ \text{ เป็น } + \text{ ระบบรับความร้อน})$$

$$\therefore \text{สิ่งแวดล้อมคายความร้อน} = 2,795 \text{ kJ}$$

$$\Delta S_{\text{surr}} = \frac{\Delta H_{\text{surr}}}{T_{\text{surr}}} = \frac{(-2,795 \text{ kJ})}{298 \text{ K}} = -9,379 \text{ J/K}$$

$$\Delta S_{\text{tot}} = \Delta S^\circ + \Delta S_{\text{surr}} \\ = -262 + (-9,379) = -9,641 \text{ J/K}$$

เอนโทรปีรวมมีค่าลดลง $\therefore$ ปฏิกิริยาเกิดเองไม่ได้

พลังงานอิสระ (Free Energy)

- การทำนายทิศทางของปฏิกิริยาจาก ΔS_{tot} ไม่สะดวก

- J. W. Gibbs กำหนด พลังงานอิสระกิบส์

Gibbs free energy:

$$G = H - TS$$

H, S และ T เป็นฟังก์ชันสถานะ

→ G เป็นฟังก์ชันสถานะ

การเปลี่ยนแปลงพลังงานอิสระ:

$$\Delta G = \Delta H - \Delta(TS)$$

กระบวนการที่เกิดที่อุณหภูมิคงที่:

$$\Delta G = \Delta H - T\Delta S$$

การทำนายทิศทางการเกิดปฏิกิริยาจาก ΔG

$\Delta G < 0$ ปฏิกิริยาเกิดตัวเอง

$\Delta G = 0$ ระบบอยู่ในสมดุล (ผันกลับได้)

$\Delta G > 0$ ปฏิกิริยาเกิดเองไม่ได้ (หรือเกิดเองได้
แต่ในทิศทางย้อนกลับ)

จากสมการ: $\Delta G = \Delta H - T\Delta S$

- (ก) $\Delta H < 0$ และ $\Delta S > 0$ จะได้ $\Delta G < 0$ (ปฏิกิริยาเกิดตัวเอง)
- (ข) $\Delta H > 0$ และ $\Delta S < 0$ จะได้ $\Delta G > 0$ (ปฏิกิริยาเกิดเองไม่ได้)
- (ค) $\Delta H > 0$ และ $\Delta S > 0$ จะได้ $\Delta G < 0$ เมื่อ $|T\Delta S| > |\Delta H|$
- (ง) $\Delta H < 0$ และ $\Delta S < 0$ จะได้ $\Delta G < 0$ เมื่อ $|\Delta H| > |T\Delta S|$
- (จ) $\Delta H = T\Delta S$ จะได้ $\Delta G = 0$ (ระบบอยู่ในสมดุล)

Ex.19 กระบวนการ $\text{H}_2\text{O}(\text{l}) \rightarrow \text{H}_2\text{O}(\text{g})$ เกิดขึ้นได้เองที่อุณหภูมิ
เท่าใด กำหนดให้: $\Delta H = 40.6 \text{ kJ}$

$$\Delta S = 108.7 \text{ J/K}$$

$$P = 1 \text{ atm}$$

ความหมายของพลังงานอิสระกิบส์ (Gibbs Free energy, G)

‘ ΔG ของปฏิกิริยาใดๆ หมายถึง งานในรูปอื่นๆ ที่นอกเหนือจากงานที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงปริมาตร’

จาก
$$\Delta G = \Delta H - T\Delta S$$

ที่ความดันคงที่
$$\Delta H = \Delta U + P\Delta V$$

$$\therefore \Delta G = \Delta U + P\Delta V - T\Delta S$$

$$\Delta G = \Delta U + P\Delta V - T\Delta S$$

จากกฎข้อที่ 1 $\Delta U = q + w$

ถ้างานไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงปริมาตรเท่านั้น

$$w = w' + w_{PV} = w' - P\Delta V$$

เมื่อ $w' =$ งานในรูปแบบอื่น

$w_{PV} =$ งานเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงปริมาตร

$$\therefore \Delta G = (q + w' - \cancel{P\Delta V}) + \cancel{P\Delta V} - T\Delta S$$

$$\Delta G = q + w' - T\Delta S$$

$$\Delta G = q + w' - T\Delta S$$

กระบวนการผันกลับได้ $q = q_{\text{rev}} = T\Delta S$

จะได้ $\Delta G = \cancel{T\Delta S} + w' - \cancel{T\Delta S}$

$\therefore \Delta G = w'$

ΔG หมายถึง งานในรูปอื่นๆ ที่นอกเหนือจากงานที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงปริมาตร

พลังงานอิสระที่สภาวะมาตรฐาน

- สัญลักษณ์ ΔG°_{298} หรือ ΔG°
- พลังงานอิสระของการเกิด (free energy of formation)

$$\Delta G^\circ_f = \Delta H^\circ_f - T\Delta S^\circ_f$$

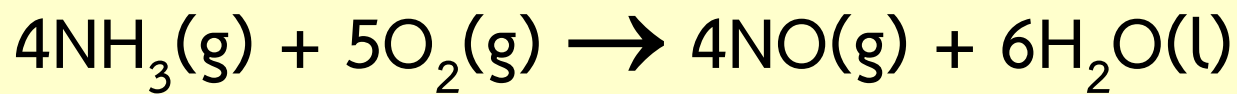
ΔG°_f = การเปลี่ยนแปลงพลังงานอิสระในปฏิกิริยาการเกิดสารบริสุทธิ์ 1 โมล (ตารางที่ 8.3)

คำนวณการเปลี่ยนแปลงพลังงานอิสระในปฏิกิริยาใดๆ ได้
จาก

$$\Delta G^\circ = (\sum \Delta G^\circ_f)_{\text{prod}} - (\sum \Delta G^\circ_f)_{\text{react}}$$

ใช้ ΔG° ทำนายทิศทางการเกิดปฏิกิริยา โดยไม่จำเป็นต้องทราบ ΔH° หรือ ΔS°

Ex.20 ปฏิกิริยาต่อไปนี้จะเกิดขึ้นได้เองที่สภาวะมาตรฐานหรือไม่

ใช้ข้อมูลในตารางที่ 8.3

แบบฝึกหัดข้อ 15, 20, 21, 23